

15. Yüzyılda Dâî? Tarafından Yazılmış Manzum Bir Fütüvvetname*A Poetic Futuvvetnama Written By Dâî? In 15th Century*Ali CİN*
Kübra AKÇAN**

Öz: Fütüvvetnameler, Türk edebiyatında 13. yüzyıldan itibaren ahlaki niteliklerin dinî kabuller doğrultusunda anlatıldığı, tasavvufî muhtevalı adap, erkân metinleridir. Fütüvvetnameler, sadece yazıldıkları dönemin inançları, kültürleri, örf, adet ve yaşayış biçimleri hakkında bilgiler sunmaz aynı zamanda dönemin edebî dili, söz varlığı, Türk dilinin ses, şekil ve imla bilgisi açısından da bize kaynaklık eder. Türk edebiyatında ilk örneklerini Arapça ve Farsça olarak gördüğümüz fütüvvetnamelerin 13. yüzyıldan itibaren Türklük coğrafyasında Türkçe manzum ve mensur biçimlerine rastlıyoruz. Türk edebiyatında manzum olarak yazılan ve hacimli olarak kabul edilebilecek önemli fütüvvetnamelerden birisi de Marmara Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Koleksiyonu 12881/Y004 numarada kayıtlı olan fütüvvet-nâmedir. Eser, sebab-i telifte yer alan bilgiye göre Hicrî 880/1475 yılında yazılmıştır. Eserde müellif ya da müstensih hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Eserde “*‘tarsūs ehli bu işe étmiş heves / ba‘zısı dâ‘iye étdiler nefes*” şeklinde geçen beyitteki *Dai* kelimesi oldukça dikkat çekicidir. Nüshanın baş ve son kısımlarında eksiklikler vardır. Aruzun “*fâilâtün/ fâilâtün/ fâilün*” kalıbıyla harekeli olarak nesih türünde yazılan nüsha, genel olarak 15 beyitten oluşmaktadır. Eserin muhtelif yerlerinde ayetler, hadisler, Farsça şiirler ve Mesnevi’den örnekler verilmiştir. Dil hususiyetleri ve söz varlığına baktığımızda da, bu eserin 15.yüzyılın sonları 16. yüzyılın başlarında yazıldığı anlaşılmaktadır.

Anahtar sözcükler: Ahilik, manzum fütüvvetname, Fütüvvetname.

Abstract: Futuvvetnamas are sufistic texts which explain the moral characteristics in accordance with religious acceptance in Turkish Literature since the 13th century. Futuvvetnamas are not only written to provide information on beliefs, culture, way of living and customs of the era in which they are written but also they are rich sources of literary language, vocabulary, Turkish language in terms of sounds, spelling and form. The first examples of Futuvvetnamas that we see in the Turkish literature are written in Arabic and Farsi. From the 13th century onwards, we encounter poetic and prose forms written in Turkish language in Turkish geography. The Futuvvetnama which is catalogued in the Library of Marmara University’s Rare Collections of Work of Arts is accepted as voluminous and written in prose and it is numbered as 12881/Y004. This work of art was written in the year of 880 according to the Hijri calendar. There is no information about the editor or copyist in the work. In this work of art, the word *Dai* is quite remarkable in the verse that runs as “*‘tarsūs ehli bu işe étmiş heves / ba‘zısı dâ‘iye étdiler nefes*”. There are deficiencies in the beginning and in the ending of the manuscript. The manuscript which is written in the form of naskh and with the pattern of vowel points as “*fâilâtün/ fâilâtün/ fâilün*”, is generally composed of 15 couplets. Examples of hadiths, verses from the Koran, Persian poems and Mesnevis are given in several times in this work of art.

Keywords: Akhism, poetic futuvvetnama, futuvvetnama

* Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Antalya, alicin@akdeniz.edu.tr

** Öğr. Gör., Antalya Bilim Üniversitesi, Antalya, kubra.akcan@antalya.edu.tr

Giriş

Arapça bir kelime olan *fütüvvet*, “genç, delikanlı, yiğit” anlamlarındaki *fetâ* kelimesinden gelmektedir (Sami 2015, 981). Fütüvvet kelimesi ise “gençlik, delikanlılık; cömertlik; mertlik, yiğitlik” (Sami 2015, 982) anlamlarına gelir. Fütüvvet ehli Arapçada “fetâ, fityân”, Farsçada “fütüvvet-dâr, cüvan-merd, fetâ” adlarıyla anılırken fütüvvet ehlinin yollarına Arapçada “al-futuva”, Farsçada “fütüvvet” denilmiştir (Gölpınarlı 2011, 17). Türkçede ise fütüvvet ehli, “fetâ, ahi, yiğit, er, alp” diye adlandırılmaktadır. Tasavvuf kaynaklarında 8. yüzyıldan itibaren önde gelen sûfilerin fütüvvet kelimesini tasavvufi bir terim olarak kullanmaya başladıkları zikredilir (Uludağ - Ocak 1996, 259). Bu dönemden sonra fütüvvete, “dostların kusuruna bakmama, başkalarının haklarını ve çıkarlarını kendi menfaatinden üstün tutma, müslîm gayrı müslîm gözetmeksizin misafir edip, herkese bolca ihsanda, hürmette bulunma” gibi anlamlar yüklenmiştir (Uludağ - Ocak 1996, 259-260). O dönemlerde mert, cömert ve cesur bir kimsede bulunan vasıflar, gerçek bir sufide de bulunduğu için sufi aynı zamanda bir fetadır, Bu nedenle sufiler, fetayı “sufî”, fütüvveti de “tasavvuf” olarak tarif etmekte bir mahsur görmemişlerdir (Uludağ - Ocak 1996, 260). Sufilerde bulunan fedakârlık, yardım, iyilik, insan severlik, hoşgörü ve nefesine söz geçirme gibi ahlaki nitelikler zaman içerisinde tasavvufta, *feta* ve *fütüvvet* kelimelerinin karşılığı olmuştur (Uludağ - Ocak 1996, 260).

Fütüvvetnameler, çok eski çağlardan başlayarak faziletli ve alim şahsiyetler tarafından toplum düzenini ve güvenini sağlamak için verilen öğütlerin, ahlaki niteliklerin dinî inanç temelinde anlatıldığı tasavvufi metinlerdir. (Anadol 2001, 15). Fütüvvetname metinleri, daha sonraki dönemlerde Ahilik kurumunun temel ilkelerini ortaya koyan, yaşayış niteliklerini belirleyen ve insanlara içinde buldukları toplumda ne şekilde davranmaları gerektiğini açıklayan dinî ahlaki nitelikli öğüt kitapları olarak tanımlanmıştır (Aydınlı 2011, 15). Bir ahinin, bir Müslümanın nasıl yaşaması, nelere dikkat etmesi, nelerden çekinmesi gerektiği ayetlerden, hadislerden, dinî hikâyelerden örnekler verilerek anlatılan bu metinler, temelde dinî tasavvufi mahiyette olmalarına karşın zaman içerisinde gelişerek üç kola ayrılmıştır (Ocak 1996, 264-265).

Bunlardan ilki 9-13. yüzyıllar arasında yazılan ve dinî tasavvufi mahiyette olup, tasavvufu ve onun çeşitli anlamlarını açıklayan Sufî fütüvvetnamelerdir (Ocak 1996, 264). İkincisi, 13-14. yüzyıllarda yazılan dinî tasavvufi mahiyetin yanı sıra bir nizamname mahiyeti de taşıyarak toplumdaki düzeni sağlaması bakımından önem arz eden fütüvvet teşkilatına ait fütüvvetnamelerdir. Üçüncüsü ise, 13-16. yüzyıllar arasında yazılan ve Ahî fütüvvetnameleri olarak ortaya çıkan fütüvvetnameleridir. (Ocak 1996, 264-265). Türk edebiyatında yazılan fütüvvetnameleri, *Arapça ve Farsça Fütüvvetnameler* ve *Türkçe fütüvvetnameler* şeklinde iki grup altında değerlendirmek mümkündür.

Arapça ve Farsça Fütüvvetnameler

Anadolu sahasında Arapça, Farsça yazılmış bilinen en eski fütüvvetname Hicri 4. asırda *Ebu Abdurrahman Sülemî* tarafından Arapça yazılan *Kitâbü'l-Futuvva*'dır (Gölpınarlı 2011, 21; Ateş 1977). Bilinen ikinci eser ise *Hâce Abdullah-ı Ansârî*'nin büyük sufilerin sözlerini Arapça olarak alıp Farsçaya tercüme ettiği *Fütüvvetnamesi*'dir. (Gölpınarlı 2011, 21). Zikrettiğimiz her iki eser de Ayasofya Kütüphanesi 2049 numaralı Mecmua'da yer almaktadır (Gölpınarlı 2011, 21). Bunların yanı sıra yine aynı mecmuada dört risalenin dışında diğer risalelerin hepsi fütüvvete aittir. Bu mecmua, toplamda yirmi iki risaleden oluşmaktadır (Gölpınarlı 2011, 21). Mecmudaki önemli fütüvvet içerikli risaleler şunlardır:

Ali-ibn-el-Hasan-ibn-i Câdveyh'in Arapça yazdığı *Kitâbu Mir'âtü'l-Muruvvât* adlı risalesi, Selçuklu Devletinin veziri olan Nizamü'l-Mülk' e ithaf edilmiştir (Gölpınarlı 2011, 22). *Ahmed*

b. İlyas el-Nakkaş el Harbutî'nin Arapça yazmış olduğu *Tuhfetü'l-vesâyâ* adlı eser, mecmuadaki sekizinci risaledir. Bu eser, Burgazî ve onu takip eden diğer Türkçe fütüvvetnamelere kaynaklık etmesi bakımından önem teşkil eder (Gölpınarlı 2011). Mecmuadaki onbeşinci risale, *Halife Nâsır Lidinillâh*'ın, elçilik vasıtasıyla Anadolu'ya gelen *Ebu Hafıs Suhreverdî*'ye yazdırdığı *Fütüvvetnâme*'dir (Taeschner 1962). Suhreverdî, tasavvufî şahsiyeti ve eserlerinden dolayı, Anadolu'daki fütüvvet teşkilatının gelişmesinde önemli rol oynamıştır (Sarıkaya 2002, 3). Mecmuada Suhreverdî'ye ait iki fütüvvetname bulunmaktadır (Gölpınarlı 2011, 22). Mecmuada yer alan *Şihâbeddîn*'in *Kitâbü'l-Futuvva*'sı, *Necmüddin Ebû Bekr Muhammed b. Mevdûd Tahiri Tebrizî*'nin *Fütüvvetnâme'si* ve müellifi bilinmeyen *Kitâb-ı fı bahri'l-fütüvvati va zikru şacarati'l-fayza* da yine Farsça yazılmış fütüvvetnamelerdendir (Gölpınarlı 2011, 22). Bu mecmuadaki risaleler dışında *Nâsirî* adlı bir şairin farsça ve manzum olarak yazdığı fütüvvetname, İstanbul Üniversitesi Farsça yazmaları arasında kayıtlı olan ve şair *Feridüddin Attar*'a nisbet edilen fütüvvetname ve *Yahya oğlu Abdullah* tarafından istinsah edilen Murad Molla Kütüphanesi Abdulhamid 1. kitapları arasında 1447 numarada kayıtlı bulunan fütüvvetname de yine Farsça olarak yazılan önemli fütüvvetnamelerdendir (Gölpınarlı 2011, 23-24). 13. yüzyıla ait bu saydığımız eserler dışında, sonraki dönemlere ait çeşitli Arapça Farsça Fütüvvetnameler de mevcuttur (Torun, 1998, 48; Gölpınarlı 2011, 24-29). Fütüvvetnameler üzerine *Hermann Thorning*, *Paul Kahle*, *Helmut Ritter*, *Fuat Köprülü*, *Osman Nuri Ergin*, *Muallim Cevdet* gibi isimlerin de çalışmaları bulunmaktadır (Torun 1998, 48).

Türkçe Fütüvvetnameler

Fütüvvetnameler öncelikle Arap ve Fars Edebiyatında yer alan bir tür olup, oradan Türk Edebiyatına geçmiş eserlerdir. Anadolu sahasında bilinen ilk Türkçe Fütüvvetname, 13. yüzyılda yazılmıştır (Torun 1998, 48).

Günlük hayatın İslamî çerçevede nasıl yaşanması gerektiği hakkında bilgi veren fütüvvetnameler, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde İslamiyet'in doğru anlaşılması ve yayılması bakımından büyük önem arz eder. Yazıldıkları dönemin inançları, kültürleri, tarihi, örfleri ve yaşayış biçimi hakkında bize ışık tutan bu eserler, aynı zamanda dönemin edebî dili, söz varlığı ve gramer özellikleri bakımından da bizlere kaynaklık etmişlerdir. Fütüvvetnameler, herkesin anlayabilmesi için olsa gerek genellikle sade bir dille yazılmış eserlerdir.

Anadolu sahasında Türkçe fütüvvetnamelerin, mensur ve manzum olmak üzere iki biçimde yazıldığını görmekteyiz.

Mensur Türkçe Fütüvvetnameler

Mensur biçimde yazılan fütüvvetnamelerin bilinen en eski örneği Yahya b. Halil b. Çoban el-Burgazî tarafından yazılan *Burgazî Fütüvvetnamesi* (Çobanoğlu Fütüvvetnâmesi) dir. Bu fütüvvetname, Anadolu sahasında Türkçe yazılmış fütüvvetnâmelerin bilinen en eski örneğidir. Eserin istinsah tarihi 913/ 1507 olarak bilinmektedir (Gölpınarlı 2011, 29). Eser Abdülbâki Gölpınarlı tarafından "*Burgazî ve Fütüvvetnamesi*" adıyla neşredilmiştir (Gölpınarlı 1953-1954, 76-153). Seyyid Gaybî b. Şeyh Hüseyin'in yazdığı *Şeyh Seyyid Hüseyin Fütüvvetnamesi* de bu alandaki Türkçe eserlerin ikincisidir. Bu fütüvvetnamenin içinde Fatih Sultan Mehmet için yazılan bir methiyenin olmasından dolayı, eserin Fatih döneminde yazıldığı düşünülmektedir (Gölpınarlı 2011, 29). Bu fütüvvetname de A. Gölpınarlı tarafından yayımlanmıştır (Gölpınarlı 1955-1956, 25-155).

Anadolu'da yazılmış önemli fütüvvetnamelerden biri de *Radavî'nin Fütüvvetnamesi*'dir. Seyyid Muhammed b. Seyyid Alâaddin el-Hüseyinî er-Radavî tarafından yazılan eserin birçok nüshası bulunmaktadır. Bursa'da kadılık yapan Seyyid Muhammed b. Seyyid Alâaddin Radavî'nin

Miftahu'd-Dekâyık fi Beyâni'l-Fütüvveve'l- Hakâyık isimli fütüvvetnameyi 931/1524 başlarında yazdığı anlaşılmaktadır (Gölpınarlı 2011, 30). *Miftah-ı Dekâyık* ya da *Fütüvvetname-i Kebîr* olarak bilinen bu eser, yukarıda bahsettiğimiz eserlere göre çok daha hacimli, teferruatlı olması ve kendinden sonraki fütüvvetnamelere kaynaklık etmesi bakımından büyük bir önem arz etmektedir (Gölpınarlı 2011, 30; Torun 1998, 51-54). Eser Rahşan Gürel tarafından doktora tezi olarak çalışılmıştır (Gürel 1992). Daha sonra Sadullah Gülten ve Hacı Yılmaz tarafından *Fütüvvetname-i Kebir* ismiyle yayımlanmıştır (Gülten - Yılmaz 2014). Ayrıca bu eserin içindeki bazı bölümleri (kemer bağlama töreni) ele alan bir nüshasını *Fütüvvetname-i Tarikat* ismiyle Osman Aydınlı çalışmıştır (Aydınlı 2011). *Hâce-i Cân Ali Fütüvvetnamesi* (Hoca Cân Bursevî Fütüvvetnamesi) de Türk edebiyatındaki önemli fütüvvetnamelerden birisidir. (Torun 1998, 54). Bu Fütüvvetnamelerin dışında tercüme edilmiş yahut kısaltılmış *Derviş Mim Ahmed Fütüvvetnamesi*, *Yâsin-i Rufâ'i Fütüvvetnamesi*, *Şeyh Ahmed Fütüvvetnamesi* gibi daha birçok fütüvvetname de mevcuttur (Detaylı bilgi için bk. Torun 1998, 55-57). Zikretmiş olduğumuz eserlerin yanı sıra gerek Arap ve Fars Edebiyatında gerekse Türk Edebiyatında yazılan ancak müellifi çeşitli sebeplerden dolayı bilinmeyen fütüvvetnameler de vardır. Müellifi bilinmeyen fütüvvetnamelerden biri *Fütüvvetname-i Ca'fer Sâdik*'dir. 16. yüzyılın sonlarında yazıldığı ve Bektaşîlere ait olduğu düşünülen bu eserin bilinen başka nüshası yoktur (Sarıkaya 2008). Müellifi bilinmeyen diğer fütüvvetname de 1229/1809 da yazıldığı düşünülen fütüvvetnamedir (Arslanoğlu 1997, 9-10).

Manzum Türkçe Fütüvvetnameler

Manzum şeklinde yazılan fütüvvetnamelerin bilinen ilk örneği, Şeyh Eşref b. Ahmed tarafından 856/1452 tarihinde istinsah edilen, aruzun *fâilâtün fâilâtün fâilün* kalıbıyla yazılan ve 444 beyitten müteşekkil fütüvvetnamedir (Bilgin 1992, VII). Türk edebiyatında bilinen manzum fütüvvetnamelerden bir diğeri de *Esrar Dede* adıyla bilinen Mevlevî Seyyid Muhammed b. Ahmed tarafından 1211/1796 yılında aruzun *fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün* kalıbıyla yazılan ve 176 beyitten oluşan *Esrar Dede Fütüvvetnamesi*'dir (Torun 1998, 57; Yeniterzi 2001, 115-139). Eser, Hasan Kasır tarafından yayımlanmıştır (Kasır 1993, 107-130). Bu iki fütüvvetnamenin yanı sıra Eşrefoğlu Rûmî tarafından yazıldığı bilinen bir fütüvvetname daha vardır. Lakin bu esere ulaşamamıştır (Torun 1998, 57). Bunların yanı sıra adı fütüvvetname olmamakla birlikte içerik bakımından fütüvvetname mahiyetinde olan ve müellifi bilinmeyen 25 varaklık manzum bir *fütuhname* Nuran Altuner tarafından çalışılmıştır (Altuner 1999, 23-38). Yine Süleymaniye Kütüphanesindeki bulunan üç yazma fütüvvetname Nuran Altuner tarafından çalışılmıştır (Altuner 2005, 79-99). Ayrıca fütüvvetname içerikli bir manzume de Ömür Ceylan tarafından şerh edilmiştir (Ceylan 2005, 223-247). Yukarıda adlarını zikrettiklerimizin dışında müellifi belli olmayan değişik kütüphanelerde daha birçok mensur ve manzum fütüvvetname mevcuttur. Fakat bunlar adını zikrettiğimiz fütüvvetnameler kadar büyük ve hacimli değildir. Bu fütüvvetnamelerin birçoğunun çeşitli fütüvvetnamelerin kısaltılmış şekli olduğu düşünülmektedir (Torun 1998, 57).

15. Yüzyılda Dâî? Tarafından Yazılmış Manzum Fütüvvetname

Üzerinde çalıştığımız ve müellifi bilinmeyen bu fütüvvetname, Marmara Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Koleksiyonunda yer alan 12881/Y004 numarada kayıtlı olan fütüvvetnamedir. Eser, 87 varaktan oluşmaktadır. Metnin baş ve son kısımlarında eksik varaklar vardır. Eser, Aruzun "*fâilâtün/ fâilâtün/ fâilün*" kalıbıyla harekeli olarak nesih türünde yazılmıştır. Eserde başlangıçtan 49. varaya kadar olan bölüm 15 beyitten oluşmaktadır. 49. varaktan sonraki kısım ise 13 beyitten meydana gelmektedir. Eserin muhtelif yerlerinde ayetler, hadisler, Farsça şiirler ve Mesnevi'den örnekler verilmiştir. Eserde verilen bu örnekler ve bölüm başlıkları kırmızı

mürekkeple, yine harekeli biçimde yazılmıştır. Bir sayfadan diğerine geçişlerde bir sonraki sayfanın ilk kelimesi, takip kelimesi olarak kullanılmıştır. Metinde okunamayan, silik yahut karalanmış yerlere az da olsa rastlanmaktadır.

Üzerinde çalıştığımız fütüvvetnamenin başka bir nüshasına rastlanılmamıştır. Eserde maalesef müellif hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Sebeeb-i telifdeki; *çarsūs ehli bu işe étmiş heves / ba'zısı dâ'ıye étdiler nefes* (9r5) beyitinde geçen *Dâi* kelimesi kütüphane kayıtlarında müellifin adı olarak yer alsa da bizce bu ihtimal düşüktür. Zira bu sözcüğün kelime anlamlarından biri “şii-batınî mezheplerini yaymayı görev edinen, bu mezheplerin propagandasını yapan kişi” dir. Diğerisi ise “olmasına, meydana gelmesine sebep olan şey” dir (Ayverdi 2008, 625-626). Eserin içerik bakımından dinî tasavvufî bir metin olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu kelimenin müellifin adı değil de, yukarıda zikrettiğimiz anlamlarda kullanıldığı kanaatindeyiz. 15. yüzyılda *Dâi* mahlaslı iki şair bilinmektedir. Birisi klasik Türk edebiyatının önemli şairlerinden olan ve 14. yüzyılın sonu ile 15. yüzyılın başlarında yaşayan *Ahmed-i Dâi*'dir. (Özmen 2001, XXVII). *Ahmed-i Dâi*'nin eserlerine ve muhtemel ölüm tarihine (1421) (Kortantamer 1977, 133-134) bakıldığında, eserin *Ahmed-i Dâi*'nin ölümünden sonra yazıldığı anlaşılmaktadır. Diğerisi ise yine 15. yüzyılda yaşadığı düşünülen ve ölüm ve doğum tarihleri bilinmeyen Kastamonu'lu *Dai*'dir. (Köksal 2002, 100-101) Bu iki şairin dışında 15. yüzyılda yaşayan *Dâi* mahlaslı bir şaire rastlamadık. Üzerinde çalıştığımız söz konusu metindeki şu iki beyit bize, eserin yazılış tarihi ile ilgili bilgi vermektedir:

çün sekiz yüz seksen oldı hicrete / geçdi sekiz ay dağı andan öte (8v14)
bu kitâbı yazmasına başladım / bir gül idi şanki sükker aşladım (8v15)

Bu beyitlerden anlaşıldığına göre eser, Hicrî 880 yılının sonlarına doğru yazılmıştır. Bu tarih, Miladî 1475/ 1476 yıllarına yani 15. yüzyılın son çeyreğine tekabül eder. Dil hususiyetleri ve söz varlığına baktığımızda da, bu eserin 15.yüzyılın sonları 16. yüzyılın başlarında yazıldığı anlaşılmaktadır. Eserin nerede yazıldığıyla ilgili nüshamızda herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Ancak sebeeb-i telif bölümünde yer alan; *çarsūs ehli bu işe étmiş heves / ba'zısı dâ'ıye étdiler nefes* (9r5) beyitinde *çarsūs* kelimesi geçmektedir. Burada adı geçen yerleşim yerinin günümüzdeki Mersin iline bağlı olan Tarsus ilçesi mi yoksa Suriye coğrafyasında yer alan Tartus (Tarsus) mu olduğu meçhuldür. Ancak müellif, eserini Tarsus ehlinin isteği üzerine yazdığını yukarıdaki beyitte ifade etmektedir. Ayrıca müellif, 51r13'te “*anlaması vâzih olsun deyüben /türkî yazdım çok'ibâret koyuban*” şeklindeki ifadesiyle eserinin anlaşılmasının kolay olması için Türkçe yazdığını özellikle belirtir. Üzerinde çalışılan eserin baş kısmında eksik sayfalar vardır. Metin, ilahî yaratıcıya münacaatla başlamaktadır. Sonraki kısımda Hz. Muhammed'e ve Dört Halife'ye methiye vardır. Eserin yazılış tarihi ve sebeeb-i telifinin anlatıldığı bölümden sonra, fütüvvetnameye başlanır. Fütüvvetname girmeden önce uygulanan ritüeller, yedi bölümden oluşan peygamberlerin hayatlarından kıssalar ve şeyhlerin anlatıldığı bölüm olmak üzere üç ana bölümden oluşur. Müellif, “*bu fütüvvetname uş oldı tamâm / yazup anı haçm kıldık ve's-selâm*” (77v11) beyiti ile fütüvvetnameyi bitirir. Hemen arkasından “*bâb-ı der-beyân-ı meşayih-nâme ve şifathâ âdâbhâ âb-ı sâlik*” isimli bir başlıkla yeni bir bölüme başlar. Bu bölüm içerik bakımından fütüvvetnameyle benzerlik göstermektedir. On varaklık bu bölümün ardından “*bâb-ı der-beyân-ı meczüb-ı sâlik*” adlı bir başlıkla farklı bir bölüme geçilir. Fakat ne yazık ki elimizde bu eserin yalnızca ilk varacağı mevcuttur. Bu bölümlerden, üzerinde çalıştığımız fütüvvetname nüshasının *Şeyh Eşref b. Ahmed*'in *Fütüvvetname*'si gibi bir mecmuanın içinde yer aldığı anlaşılmaktadır. Nitekim Orhan Bilgin, *Şeyh Eşref b. Ahmed'in Fütüvvetnamesi*'ni neşrederken eserin, sekiz mesnevili bir mecmuanın ikinci kısmında yer aldığını söyler. Bu fütüvvetnameden sonraki eserlerin isimleri, *ibrename*, *elestname*, *nasihatname* gibi başlıklardan oluşmaktadır (Bilgin 1992, VII-VIII). Bu bilgilere

bakarak üzerinde çalıştığımız nüshanın da bu tarz bir mecmuada yer aldığı; nüshanın öncesinde ve sonrasında fütüvvetnameyle benzer içerikli mesnevilerin olduğu kuvvetle muhtemeldir.

Üzerinde inceleme yaptığımız eserde, fütüvvet dair ritüellerin anlatıldığı bölümler kısaca şunlardır: Sebeb-i telifden sonra *Çile-dâr Derviş Hikâyesi* ve akabinde çeşitli beyitler ve hadislerden sonra *der-beyân-ı fütüvvetname* bölümüyle eser başlar. Bu kısımda, Fütüvvet ehlinin ilk ritüeli olan “tırâş olma”nın öneminden bahsedilir. *édelim evvel turâş-nâme sözin / çün ulular bu işi kıldı güzîn* (13v13). Beyitinden de anlaşılacağı üzere, müellif bu bölümde tıraş olmanın önemini ve adabını anlatmıştır. İkinci Bölüm ise bu bölümün devamı niteliğinde olan “*bâb-ı der-beyân-ı makas-nâme*” bölümüdür. Bu bölümde ise, saç kesmenin ehl-i fütüvvet için önemi anlatılmıştır. *sünnetidür enbiyânî bu makas / saçını kaşr éde kim éde heves* (21v9).

Bu bölümün ardından “*bâb-ı der-beyân-ı şedd-nâme*” başlıklı, fütüvvetin en temel ritüeli olan ve fütüvveteye girişi temsil eden “*şedd kuşanma*”yı anlatan bölüm gelmektedir. *zîrâ şeddîñ aşı var bilmek gerek / aña göre olda şedd vèrmek gerek* (23r11).

Daha sonra sırası ile fütüvvetin diğer başlıca ritüellerinin anlatıldığı bölümler zikredilir. Ritüellerin anlatıldığı bu bölümlerden sonra altı bölümde bazı peygamberler (Hz. Adem, Hz. İbrahim, Hz. Yusuf...) çeşitli özellikleriyle zikredilmiştir. Yedinci bölümde ise hülafa-i raşidinden Hz. Ali anlatılmıştır. Bu eserdeki bölümler arasından *turaşname*, *makasname* ve *şeddname* gibi bölümler gerek ritüellerin anlatılması gerekse bu isimler kullanılarak bir bölüm başlığı oluşturulması bakımından dikkat çekicidir. Üzerinde çalıştığımız fütüvvetname nüshası üzerine, Çukurova Üniversitesi, Temel İslam Bilimleri anabilim dalında Mustafa Topak tarafından yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. (Topak 2016) Tezin başlığı her ne kadar *Ahi Dâ’î ve Türkçe Manzum Eseri: Fütüvvetname-i Tarsusî (İnceleme-Metin)* şeklinde olsa da, Tezde incelemeye yer verilmemiştir. Çalışmada birinci bölüm girişten, ikinci bölüm fütüvvetnameler ve ahiliğin tarihçesinden üçüncü bölüm ise, nüsha üzerindeki genel değerlendirmeler, bazı kavramlar, tipler ve şahsiyetlerden oluşmaktadır. Tezin başlığından anlaşıldığı kadarıyla buraya kadar olan bölüm herhalde inceleme olmalıdır. Çalışmadaki bundan sonraki kısım, nüshanın transkribe edilmemiş metninden oluşmaktadır. Çalışmada en dikkat çekici cümle, dördüncü bölümde nüshanın tanıtımı ile ilgili zikredilen şu bilgi olsa gerek. “Beyitler alt alta değil, yan yana tertip edilmiştir.” (Topak 2016, 64). Metin maalesef çok kötü okunmuştur. Bu çalışmayla ilgili eleştirilerimizi metinden bazı örnekler vererek sınırlı tutacağız. ıyru giç (s,78) *ér ü gèç* (4v9); gördüğü yeçvün (s,80) *gördüğü için* (5v2); tur-itdim (s, 81) *töretdim* (6r4); bön güninde (s,83) *buñ güninde* (6v10); her kez (s, 85) *hergiz* (7r15); usman (s, 86) *osman* (8r6); dürir (s, 87) *durur* (8v2); can dırur/kan dırur (s, 89) *cân durur/kan durur* (9r11); işle gel (s, 93) *işlegil* (10v8); olmes kim bule-ydi (s,100) *olmasa kim buladı* (13r14); eylediyu-ben (s, 111) *eyle dèyüben* (17r9); putlarını sıybani oş! ide! (s, 229) *bütleriñi sıybanı uşada* (63r6); sandın kitdi ödi (s, 232) *şanadıñ gıtdi ögi* (64r7); kılma bizi (s, 287) *kılmağıl* (87r9); hu dedüğünden (s, 97) *ħod yèdüğinden* (12r12); lütfeyle gel / söyle gel (s, 287) *luţfeylegil / söylegil* (87r10)...

Eserdeki bazı kelimeler, bazen metindeki şekliyle bazen de günümüz Türkiye Türkçesindeki karşılığı ile okunmuştur. Mesela, Eski Türkçede “ayna” anlamında kullanılan *gözü* kelimesi, kimi yerde *ayna* olarak çevirilerek (*Varlığa yokluk dürür ayna bilin / yok olanı şek değil ayna bilin* (s,72) kimi yerde de, metindeki orijinal biçimi olan *gözü* şekliyle okunmuştur. (*gözü olmuş idi buna Yusuf yüzi /Ahmed’i görürdi her gören gözi* (s, 110). Yine “tezek, gübre” anlamındaki *ters* kelimesi bir beyitte *ters* biçimiyle okunurken diğer beyitte *gübre* şeklinde çevirilerek okunmuştur. (*ters içinde oturir gördi özin / gübre idi hep “lot” deyu yediği s,134*). Bunun yanısıra şu kelimeler de, günümüz Türkçesine çevirilerek okunmuştur: efdal (s, 90) *yegrek* (12v3; iderek (s, 267) *édüben* (78v4); hani (s, 140) *kanı* (28r4). gübre (s, 134) *ters* (25v13)...

İnceleme

Üzerinde çalışma yaptığımız fütüvvetamede imla, ses, şekil ve söz varlığına ait şu tespitlere ulaşılmıştır:

İmla Fonetik

İncelenen bu metinde hem ünlü işaretleri (ا), (و), (ى) hem de hareke (üstün, esre, ötre) kullanılmıştır. Cezim işareti sıkça kullanılmış, şedde ve tenvin işareti ise cezime nisbeten daha az kullanılmıştır. Metin nesih hatla yazılmıştır. Ünlüler eserde hem harf hem de hareke ile gösterilmiştir.

Ünlülerin Yazımı**a, e ünlüsü**

a, e ünlüsü ön seste medli elif (ا) ile yazılmıştır. *eyü* (أيو) 11v14; *aratmaz* (آرتمز) 8v8; *aydın* (آيدين) 4r1.

a, e ünlüsü iç seste elif (ا), (آ) ve hareke (-) ile gösterilmiştir. *dahı* (داخى) 14r2; *keselim* (كسيلم) 81r6; *her* (هر).

a, e ünlüsü son seste (ا), (آ), (آ) ile yazılmıştır. *sağa* (سكا) 33r15; *öğinde* (آوكنده) 39r1; *bağa* (باقه) 10r8.

ı, i ünlüsü

ı, i ünlüsü ön seste (ا), (ا) ve kesre (-) ile gösterilmiştir. *içre* (اچره) 4r1; *içdi* (اچدى) 39r10; *ıssı* (اسى) 11r13.

ı, i ünlüsü iç seste (ى) harfi ve kesre (-) ile gösterilmiştir. *başını* (باشينى) 18v8, *ansız* (انسز) 9r13 .

ı, i ünlüsü son seste (ى) ile yazılmıştır. *kapusu* (قپوسى) 23v11; *ayağı* (اياغى) 66v8; *kuşağı* (قوشغى) 35v14.

o, ö, u, ü ünlüleri

o, ö, u, ü ünlüleri ön seste (و) ve ötre (-) ile yazılmıştır. *ögi* (اوى) 64r7; *un* (اون) 75v5; *ünün* (اونن) 50r9.

o, ö, u, ü ünlüleri iç seste (و) ile yazılmıştır. *gelüp* (لوب) 20r12; *öğüne* (اووکه) 60r3; *ötüben* (اوئوبن) 50r7.

o, ö, u, ü ünlüleri son seste (و) şeklinde yazılmıştır. *ayru* (ايرو) 21r8; *delü* (دلو) 23r6; *alu* (آلو) 28r11.

Ses Olayları

Metinde dikkat çeken ses olayları şunlardır:

Yuvarlaklaşma

Eski Anadolu Türkçesinde gördüğümüz ünlülerin yuvarlaklaşması ve üçüncü teklik şahıslardaki düzlük durumu incelediğimiz bu eserde de görülmektedir.

ayu 28v2; *eyü* 52v10; *göndürür* 44v10; *özi* 6v12; *işidüp* 39r11; *yüzine* 11v14.

Bilindiği üzere Eski Türkçe döneminde sonunda g ve ğ sesleri bulunan kelimelerde Batı Türkçesine geçişte bu sesler düşmüştür. Düşmenin sonucunda bazı kelimelerde yuvarlaklaşma meydana gelmiştir. Eserde bu kelimelerin bazılarının hem yuvarlak hem de düz biçimleri görüldüğü gibi, sadece yuvarlak biçimleri görülmektedir. *bilümüz* 45v2 / *bili* 69v3; *kapu* 24r2; *ķamu* 8r3.

Ek Uyumsuzluğu

Metinde ek uyumsuzluğu görülen bazı kelimeler şunlardır: *cömerdlik* 34r13; *aķılık* 9v15.

Ünlü Birleşmesi

Ünlü birleşmesi görülen bazı kelimeler şunlardır: *n'eyledi* 25v10; *n'ola* 8r13; *n'içün* 42r14; *n'etdi* 61v10.

Ünlü Düşmesi

Metinde ünlü düşmesi görülen kelimelerin bazıları şunlardır: *ağ(ı)zın* 81v1; *al(ı)nı* 15v12; *as(ı)lı*

23r11; *bağ(ı)rıñ* 2r11; *boy(u)na* 44v7; *buy(u)ruğ* 14r4; *oy(u)naya* 34r15; *üz(e)re* 40r14.

Ünsüz Düşmesi

Eserde ünsüz düşmesi şu kelimedede görülmüştür: *eksicek* “eksik olarak”. aķsesini *eksicek* vermeyesin 59r12.

e/è değişmesi

Günümüze kadar yapılan metin çalışmalarında /è/ ve /e/ yazımının nasıl olacağına dair bir birlik sağlanamamıştır. Bu nedenle de yapılan metin çalışmaları birbirinden farklı olmuştur (Cin 2012, 19-20). Eserde benzer kök hecelerin hem /è/ hem de /e/ şeklinde yazılımlarını görmekteyiz. Bu sebeple bu ses değişimi düzenli değildir. Bu ses değişiminin her iki biçimi de metinde görülmektedir. Hatta bazı kelimeler hem /è/ hem de /e/ şekilde yer almaktadır.

Metinde hem /è/ hem de /e/ şeklinde yazılan kelimeler: *bez* “bez”: *bèzdür* 61r11 *bezin* 61r10; *de-* “söylemek”: *dèdi* 18r2, *deyüben* 47r5; *geç-* “geçmek”: *geçdi* 8v14 *gèçe* 23v12; *gerçek* “gerçek”: *gèrçek* 60r6 *gerçek* 5v10; *et-* “etmek”: *etmek* 72r3 *ètdi* 6v14; *ver-* “vermek” : *vèrmeziz* 41v15 *verdiler* 36v13; *yedi* “ yedi rakamı”: *yèdi* 23v3 *yedi* 23v9; *yeg* “iyi, daha iyi”: *yeg* 60r15, *yegdir* 46r13; *yet-* “yetişmek”: *yètdi* 43v11 *yetmese* 6r11.

Metinde sadece /è/ şeklinde yazılan kelimeler: *bel* “bel”: *bèl* 22v13; *gece* “gece”: *gèce* 10r11; *eşik* “kapı”: *èşigine* 22v15; *yel-* “koşmak, hızlı gitmek”: *yèlüben* 70v13.

Metinde sadece kök hecede /e/ şeklinde yazılan kelimeler: *çek-* “çekmek”: *çekdi* 17v10; *beş* “beş”: *beşi* 65v9; *deril-* “ toplanmak”: *dèrildiler* 36v13 *dev* “ dev”: *dèv* 57v7; *ev* “ev”: *evi* 64r7.

Ünsüzlerin Yazımı

Arap alfabesinde /p/, /ç/, /ñ/ sesleri bulunmadığı için metinde bu sesler (ك), (ج), (ب) harfleri ile gösterilmiştir. Metinde /ç/ (چ) ve /p/ (پ) seslerinin ayrımı yapılmamakla birlikte kullanımda bir istikrar yoktur. /ç/ ünsüzü bulunan sözcüklerde bu ses genellikle c (ج) olarak yazılmıştır. Bir kaç örnekte ise ayrım yapılarak ç (چ) biçiminde gösterilmiştir: *üç* (وج) 75v6; *aķçe* (افچه) 25r15. Bununla birlikte asıl kelimedede c (ج) olması gereken ünsüzlerin birkaçı da ç (چ) şeklinde yazılmıştır.

Aynı durum /p/ sesi için de geçerlidir. P (پ) ünsüzü, bulunduğu sözcüklerde, bir kaç istisna dışında b (ب) şeklinde gösterilmiş, bu harfin de ayrımı yapılmamıştır: *kılıp* (قيلوب) 4v8; *geyüp* (كيوب). Buna ek olarak kelimedede b (ب) olması gereken bazı sözcükler p (پ) harfiyle yazılmıştır: *bi-çare* (بچاره) 85r3.

/ñ/ sesi için (ك) işareti kullanılmıştır. *göñil* (كول) 68r9; *şonra* (صكره) 14r1. ñ sesi kelime sonlarında (ك) ile yazılmıştır. *biñ* (بيك) 16r12; *seniñ* (سنيك) 70r3.

Eserde /k/, /g/ ayrımı da yapılmamış; “g” (گ) sesi “k” (ك) ile yazılmıştır. *gelen* (لن) 7r4; *gök* (وك) 17r1; *kesdi* (سدی) 12r15.

Eserde bazı kelimelerin hem art damak n’si hem de art damak n’siz biçimleri geçmektedir. ansızın “birdenbire, aniden” *añsızın* 5v11/ *ansızın* 12r6; bun “sıkıntı” *buñ* 6v10/ *bun* 32r12; dinle- “dinlemek” *diñlegil* 35r4/ *dinledi* 74v13; dön- “dönmek” *döñdi* 31r5/ *döne* 72r10; ön “ön, ön taraf” *öñdin* 22v6/ *önde* 86v11. Eserde geçen sat (ص) ve sin (س) harfi ile yazılan kelimelerde istikrar görülmektedir.

Ünsüz Değişmeleri

Metinde görülen ünsüz değişmeleri şunlardır:

t/d değişmesi

Bu değişme metinde birçok kelimedede görülmektedir. Metinde bazı kelimeler hem /t/li hem de /d/ li biçimde yer almaktadır. sağ ayağın *ada* allāh adıla 39v1/ bir adımın *atdı* allāh ad ile 30r11; pes bişirdi közine gitti *dütün* 12r14/ gözüne girmeye tamuda *tütün* 21v4; pādīşāhıñ bir okı *dutar* kurduğın 36r4 / luřf èdüp kulaķ *tutasın* sen daħı 9v13.

Günümüz Türkçesinde /t/li olarak kullanılan bazı kelimeler, metinde /d/li biçimde geçmektedir.

üstime *ditrer* idiñ oğul deyü 33r13; *dilkülenüp* dünyâsın irdemesün 61r6; şed iki *dürlü* durur bil ey aḫī 38r11.

Bugün /d/li olarak kullandığımız kelimelerin bir kısmı ise, metinde /t/li biçimde kullanılmıştır. *tağ* u taş ova vü şahrâ komadı 28r6; sünniler *tağulmuşıdı* her biri 72v11; içi leylâ vü *tıstı* leylâ idi 27v11; *tuydı* mısr ehli kamu ḫâtun işin 67r9; aç *toyurgıl* yâḫū yalnızca *tonat* 46r14; bulmamış anıñla ḫaḫka *toğrı* yol 12r3; *toḫudı* böz eyledi şit nebi 58v2.

ķ/ḫdeğişmesi

Türkçe kelime başında /ḫ/ sesi bulunmadığı için günümüzde /h/ ile başlayan kelimeler Eski Türkçe döneminde /ķ/ sesi ile başlamaktaydı (Özkan 2013, 107-108). Eserde bazı /ķ/ sesleri kendin korurken bir kısmı /h/ sesine dönüşmüştür. Bazı kelimeler ise hem /ķ/ sesiyle hem de /ḫ/ sesiyle kullanılmıştır.

Kelime başında ķ-/ḫ- değişmesi

Bu deęişme metinde sadece ḫatun kelimesinde görölmektedir. Eski Türkçede ḫatun biçiminde olan kelime eserde ḫatun şeklinde geçmektedir. aldı *ḫâtun* yūsufi çok vèrdi māl 67r6; yūsuf aḫladı ki *ḫâtun* ḫaşdı ne 68r11.

Kelime ve hece ortasında -ķ/-ḫ- değişmesi

Metinde bu değişmeyle ilgili üç örnek bulunmaktadır. “*akşam*” ve “*okşa-*” kelimeleri yalnızca /ḫ/ biçiminde metinde yer alırken “*akçe*” kelimesi hem /ḫ/ hem de /ķ/ biçiminde kullanılmıştır. *aḫşam* oldı niyyet ètdi nezr için 75v2; *oḫşayuban* derdi ey dürr-dānesi 63v1; gözi şeyḫiñ altun ile *aḫçede* 25r14 / şeyḫ olanıñ yolu biñ *aḫçe* tamām 44r13.

Kelime ve hece sonunda -ķ/-ḫ değişmesi

Bu değişmeyle ilgili iki örnek bulunmaktadır. Bu kelimeler *yoh/yok* ve *tah-/taḫ-* kelimeleridir. Her iki örnekte de kelimeler hem /ḫ/ hem de /ķ/ biçiminde kullanılmıştır. *yohsa* bu zahmet içinde ḫalasin 46v5 / derviş işeñ kimsede *yokdır* işiñ 19r2; ya’ nī tācum *taha* tāciñ seniñ 18v11 / *taḫdı* bir ip aşdı müsā boynına 44r7.

b/v değişmesi

Eski Türkçe döneminde kullanılan bazı kelime ve fiillerin başındaki /b/ ler Batı Türkçesinde /v/ olmuştur. Bu ses değişimi metinde, Eski Anadolu Türkçesinde görölen 1. Teklik şahıs eki olarak kullanılan “van-ven” biçiminde kullanılır. çün resūlu’llāḫ dèdi *benven* fetā 74r1.

-g/-y değişmesi

Bugün /y/li biçimde kullandığımız *bey* kelimesi metinde *beg* şeklinde kullanılmıştır. aḫi *begler* ḫapusına varmaya 51r9.

-g/-v- değişmesi

Eserde -g/-v- değişmesiyle ilgili olarak birkaç örnek bulunmaktadır. Kelime içinde genelde /-g-/ li biçimler kullanılmıştır. ya ne ḡuşsa anı çünkim *dögeler* 84v7; aḫī *sögse* olmaya hiç göñli tār 22v8; *öge öge* bëzi şatdı yigide 61v11; kimi yunır kimisi de *ovunur* 70v3.

-ğ/-v- değişmesi

Eski Türkçe döneminden /ğ/ lı biçimde kullanılan *kılavuz* kelimesi metnimizde de /ğ/ lı biçimde kullanılmıştır. *ḫulağuz* sen ol bize yār-ı ḫudā 62r13.

-ķ/-ğ- değişmesi

Bu değişme metinde birçok kelimedede görölmektedir. Bazı kelimeler hem /ğ/ lı hem de /ķ/ lı biçimde yazılmıştır.

gavğadır bu üstimizden şavalım 82v6; yemek için bunda ḫardaş *çoğ* olur 34v10 / kimi otuz kimi daḫı *çoğ* olur 36r3; göñli *alçağ* idi vü ḫadri yüce 7v4 / ol taşa *alçaḫ* yüzinden söyledi 44r3; andan alınanda dört *yaprağ* idi 19r8 / ağaca dèdi vèriñ *yapraḫ* baña 41v15.

Eski Anadolu Türkçesinde ünsüzle biten kök ve gövdelere gelen tonlu ünsüzlü yapılar bu metinde de yaygın biçimde görölmektedir. bir adım *atdı* allāḫ ad ile 30r11; ol zamān kim

âdem uçmakta idi 48v1; şâfiyi anmaklığa açdı kapu 25v6; pes bişirdi gözine gitdi düttün 12r14; dünyāya gelicegiz gözetdi ol 55r10.

Morfoloji

Ayrılma durum eki metinde genel olarak *-dan/ -den* biçiminde geçmektedir. Ancak *-dın/-din*'li şekildeki kullanımı da metinde iki yerde görülmektedir. çünkü sende *varlığdan* zerre var 2v11; derdi olmayan kişi *hakkdan* ırak 3r3; 62v1; yūsufiñ bu *kışsasından* kışşa al 66r1; şüphesi olsa *bilendin* şora ol 10v2; yemek olsa *halkdan* *öñdin* yemeye 22v6.

Metinde cihet eki *-ra, -re, -aru, -erü, -arı* biçiminde görülmektedir. tola idiñ 'âlem içre ad ile 2r12; ya' nî yetmişden *yukarı* olmaya 22r15; tür *yukaru* sen dañı bağla bêli 35v1.

Eski Türkçe döneminden Eski Anadolu Türkçesi dönemine kadar *-matı/ -meti; -matın-metin* şeklinde kullanılan zarf-fiil eki metinde *madın/-medin* şeklinde görülmektedir. kazıya *kurutmadın* tiz yaşını 17v1; şeyh anı gözler idi *görmedin* 61v12; *büyümedin* sen anıñ kaydın yegil 63r5; *değmedin* başına ustura sitiz 16v9.

Metinde *-uban/-üben* zarf-fiili yanında *-ubanı/ -übeni* biçimi de görülmektedir. *baturuban* dürr ü cevher altuna 66v12; başını *kalduruban* bakmaz idi 68r2; *varuban* sen alasin andan sebak 69r7; *gelüben* ol otura sen kesesin 22r5; *getürüben* pîr öñinde şoralara 44r10; ol güle karşı *ötüben* söyledi 50r7; *yazubanı* sözi tekmiñ edeyim 79v10; pîr-i ma' nâ *kañkubanı* aşılır 83v11; leylâ leylâ *deyü beni* dizilür 29r1.

Metinde *-(y)up/-(y)üp; -ıp/-ip; -p* zarf-fiil ekleri de sıkça görülmektedir. şeyh *oturup* gözler anıñ n'êtdüñ 59v10; dükkânıma geldiñ *alup* gitmegil 60r8; sonra anı *çıkarpup* geye 'abâ 60v10; тұrmayup ol leşkeri *gezüp* тұrur 72v3; 'aşk ile *varıp* bakavuz ol yüze 87v3; *kañşurup* el tura dâ'im tãpuda 22v4; *bişürüp* halvâyı çengel êtdiler 36v15; kudretin diliyle gel *dêp* söylegil 87r10.

Eserde *-ıcak/-icek* zarf-fiil ekisıkça kullanılmıştır. *açıcak* bir nür zâhir oldı tiz 16v9; halk *yanıcak* aña hiç êrmez tütün 21v5; *oturıcak* 27v12; üstime toz *konıcak* ağlar idin 33r11.

Metnimizde *-ınca/-ince* zarf-fiil eki de yer almaktadır. hadd *urınca* işidirdiler sözün 81v6; êrte *olınca* bular gör n'êtdiler 84r6; nefesyanınca gider hâr u hası 2r14; kim seni *görince* peygamber bile 32v10.

Metinde *-dikça/ -dikçe* zarf-fiil eklerinden yalnızca *-dikçe* biçimine bir kelimedede rastlanmıştır. *bildikçe* ben de birkaç söyledi 9v11; *bildikçe* yazdım anı ben dañı 10v8.

Eserde *-arağ/-erek* zarf-fiil ekinin bu dönemdeki birçok eserde görülen şekli olan *-ü* zarf-fiilinden *-rek, -rak* ile genişletilmiş olan *-urağ/-ürek* (Özkan, 2013, 152-153) şeklindeki kullanımı metinde bir kelimedede geçmektedir. *ağlayurak* dedi mecnün ey cuvân 28v5, ağlayurak dedi ey cãnım cãnı 33v12.

Eski Anadolu Türkçesi eserlerinde görülen, benzerlik bildiren *-cılayın/ -cileyin* eki metinde yalnızca iki kelimedede kullanılmıştır. *buncalayın* sözi baña söylemeñ 82r9; git beni de *sencileyin* eyleme 33r5.

Eski Anadolu Türkçesi döneminde gelecek zaman eki olarak kullanılan *-ısar/-iser* eki çalıştığımız metinde de görülmektedir. her ki küstâh ise mahrûm *olisar* 48v13; êrmeyüben menzile ol *kalısar* 48v13; *degiserdir* şimdi uş yine kime 31r2.

Eski Türkçeden bu yana kullanılan 2. Teklik şahıs emir eki *-ğil/-gil*, metinde hep düz biçimde kullanılmıştır. kuvvetin yêtdügi neyse *söylegil* 75r9; miskini vü hem yetimi *gözlegil* 76v12; pîr eşiginde тұruban *ağlağıl* 22v13; git gerü leylâya neşter *urmağıl* 28v7.

Eserde gereklilik kipi olarak bu dönemde yazılan metinlerde de sıkça rastladığımız *gerek* kelimesi ve *-e/-a* istek kipini alan fiillerin, bu kelime ile kullanılmış hali olan *-e gerek / -a gerek* kullanılmıştır. ne'yeyüp nice yola gitmek *gerek* 23r2; hañk yolında saña *gerek* custucü 24v2; hizmet eden hizmete *êrse gerek* 22v11; öyle mi *gerekdir* ey tañrı kulu 50v12.

Metinde *-acağ/-ecek* ekinin dört yerde gelecek zaman sıfat-fiil olarak kullanıldığı görülmek-

tedir. *yaykanacak* yer dağı bulmayasın 70r7; *bilmeyecek* êdđüđi ğavġā nedür 38v11; *dönecek* vaktin dedî kim ey kişi 53r13; *yeyecek* yok ağşam oldu çün yakın 75v4.

Bu ek, bir örnekte ise gelecek zaman eki olarak görölmektedir. *n'edeceksin* êt baġa 42v2.

Eski Anadolu Türkçesinde birinci çokluk şahıs eki olarak görđüđümüz *-vuz/-vüz*'lü yapılar bu eserde de görölmektedir. Metinde *-uz/-üz*'lü yapılardan ise sadece bir örnek görölmektedir. yol varana *varavuz yalvaravuz* 31v4; biz dağı *bağışmayavuz* dört yana 55r4; azmayup *kağıkmayavuz* dört yana 62r12; dostlarıyla *oynayavuz gülevüz* 49r9; toğrı âdemler yolına *gidevüz* 58r1; biz dağı *görünmeyevüz* ol göze 79r5.

Üçüncü kişi zamiri metinde “*ol*” şeklinde geçerken bir örnekte *o* şeklinde geçmektedir. evliyāya hem *o* olmuşdır delil 8r15.

Eserde küçültme eki olarak *-cık*; *-cek*; *-cuğ* ekleri kullanılmıştır. hem *kışacı* kişleme sen bu işi 60r2; bir yol üzre bir *karıcık* oturur 72r5; *karıcuğa* nesne vürler idi 72r8; akçesini *eksicek* vermeyesin 59r12; *tızcek* aşıl çok da' vā eyleme 83v10.

Eski Anadolu Türkçesinde görölen *bile*, *ile* beraberlik bildiren edatları eserde kullanılmıştır. Bunlara ek olarak *bile* ekinin üzerine ekvatif (eşitlik) eki olan *-ca/-ce* eki getirilerek *bilece* şeklinde de kullanımı da bir yerde görölmektedir. hađđ yolına *bile* yoldaş oldılar 33v8; anlarıyla *bile* yoldaş eylegil 36r7; anığ ile gitdi bülbül *bile* 49v7; her içinde *bilece* yoldaş idi 33v7.

Metinde kullanılan *bu* zamirinin çokluk şeklinde zamir n'sinin düşerek *bular* şeklindeki kullanımı bir örnekte görölmektedir. hađđ resülinden *bular* vürdi haber 13v15; dağı envā' -i cevāhirden *bular* 15r7; ma' nāda birdür *bular* ayrı değil 29r13.

Söz Varlığı

Üzerinde çalıştığımız fütüvvetname dil özellikleri bakımından Eski Anadolu Türkçesi özellikleri gösteren bir eserdir.

Eserin söz varlığı Eski Anadolu Türkçesi metinlerinin söz varlığına benzer bir söz varlığına sahiptir. Metinde Eski Türkçe dönemine ve diğer lehçelere ait kelimeler de görölmektedir. Bu döneme ait kelimelerin bazıları şunlardır: *kanı* 16v15; *ķanda* 7v11; *ķandan* 48v8; *ķankı* 55r7; *ķancarı* 40v1; *ıssı* 11r13; *uş* 13v11; *ķonuķ* 59r1; *gepeç* 81v7; *yarağ* 15r8; *yavuz* 61v1; *alda-* 61r4; *kişi* 7r12.

Eserde bazı kelimelerin hem düz hem de yuvarlak biçimleri kullanılmıştır. *ayrı* 29r13 / *ayrı* 18v14; *bildir-* 35r12/ *bildür-* 21v1; *bili* 69v3/ *bilü* 45v2; *bişir-* 12r14/ *bişür-* 36v5; *büyük* 15r11/ *büyük* 63v8; *êdir-* 1v10/ *êdür-* 57r8; *eylik* 3v15/ *eylük* 57r1; *fāşık* 87v8/ *fasük* 11r4; *geri* 81r7/ *gerü* 18v1; *gizli* 13r8/ *gizlü* 38r9; *yıldız* 23v6/ *yılduz* 23v5.

Eserde *gövde* ve *tövbe* kelimesi yalnızca düz biçimleriyle kullanılmıştır. *gevde* 28r2; 28v9, 83v12; *tevbe* 4v8, 4v9, 35v15, 36r1.

Eserde geçen ikilemeler şunlardır: *öge öge* “öve öve, överek” 61v11; *dürlü dürlü* “çeşit çeşit” 51r3, 70r8; *êve êve* “aceyle, hızlı hızlı” 65r4, 68r7, 73r10; *ura ura* “vura vura” 36v5; *ardın ardın* “arka arka, geri geri” 53v12, 53v13; *üçer üçer* “üçer üçer” 75v1; *birin birin* “tek tek, sırasıyla” 46r3; *bölük bölük* “bölük bölük, kısım kısım” 86v7.

Sonuç

Müellifi bilinmeyen bu fütüvvetname, Türk edebiyatında yazılan diğer fütüvvetnamelerle muhteva bakımından benzerlik göstermektedir. Üzerinde çalıştığımız metin, eserin yazıldığı döneme ait dinî, kültürel ve sosyal bilgiler içermenin yanı sıra, o dönemin dil hususiyetleri hakkında da veriler barındırmaktadır. Eserde fütüvvetnameye dair birçok terim de görölmektedir. Nüshanın en önemli hususiyetlerinden birisi de, bilinen manzum fütüvvetnameler içerisinde en hacimli olan fütüvvetname olmasıdır. Elimizdeki metin imla, ses ve şekil bakımından incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Üzerinde inceleme yaptığımız müellifi bilinmeyen fütüvvetnamenin dil özellikleri bakımından Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılan diğer eserlerle benzerlik gösterdiği sonucuna varılmıştır.

/ç/ (چ), /p/ (پ) ünsüzlerinin yazımında birkaç istisna dışında ayırım yapılmamış, bu sesler c (ج), b (ب) ç (چ) biçiminde gösterilmiştir.

Üzerinde çalıştığımız söz konusu metinde, /k/-/g/ ayırımı yapılmamıştır. Her iki ses için de (ك) kullanılmış; aynı şekilde ğ sesi de yine (ك) ile yazılmıştır. Ayrıca eserdeki bazı kelimelerin hem art damak n’li hem de art damak n’siz yazımı mevcuttur.

Eserde kelime başındaki t-/ d- değişmesi birçok kelimeye görülmektedir. Metinde bazı kelimeler /t/ li biçimde yazılırken, bazıları /d/ ye dönüşmüştür. Bazı kelimelerin ise hem /t/ li hem de /d/ li biçimleri görülmektedir. *tağıl-; tamar; dilkülen-; diri; tağla-/ dağla-; tütün/dütün.*

Eski Anadolu Türkçesinde kelime başındaki bazı /k/ sesleri /ğ/ ya dönmüştür. Metnimizde k-/ğ- değişmesi yalnızca “*hātun*” kelimesinde görülürken “*kankı, kanı, kıanda*” gibi kelimelerde k sesi varlığını korumuştur.

Eserde -k/-ğ- değişmesi birçok kelimeye görülmektedir. Kelime sonunda bulunan k sesi, ünlü ile başlayan bir ek aldığı tonlularak /ğ/ ya dönüşmüştür. Ayrıca ek almadan bu değişime uğramış kelimeler de vardır. Bu kelimeler metinde, hem /k/ lı hem de /ğ/ lı biçimde yer almaktadır. *yaprak/ yaprağ; alçak/ alçağ; çok/ çoğ.*

Eser, -e/-ê- değişmesi bakımından kapalı /è/ tarafındadır. Metinde açık /e/ çok az kelimeye geçmekle birlikte bazı kelimeler de hem /è/ hem de /e/ şeklindeki kullanımları görülmektedir. Bu kelimeler şunlardır: *béz/bez; gèrçek/ gerçek èt-/et-; vèr-/ ver-.*

Eserde ayrılma eki genel olarak -dan/-den yaygın biçimde kullanılmıştır. *nitelikden* 1v2; *felekden* 1v9; *varlığdan* 2v11; *hakğdan* 3r3.

Metinde zarf-fiil eki olarak -uban/-üben; -ubanı/-übeni; -madın/-medin; -(y)up/-(y)üp; -ıp/-ip; -p -ınca/-ince ve -ıcak/icek kullanılmıştır. *baturuban* 66v12; *kalkubanı* 83v11; *deyübeni* 29r1; *görmedin* 61v12; *bişürüp* 36v15; *dèp* 87r10; *açıcağ* 16v9.

Eserde, -acak/-ecek 4 yerde gelecek zaman sıfat-fiil olarak kullanılmıştır. *yaykanacak* 70r7; *dönecek* 53r13.

Gelecek zaman eki olarak -ısar/-iser metinde 8 yerde geçmiş; -acak/-ecek eki de 1 yerde gelecek zaman eki olarak kullanılmıştır. *kalısar* 48v13; *n’èdeceksen* 42v2.

Metinde gereklilik kipi olarak *gerek*, -(s)e/-(s)a *gerek*, -mek/-mağ *gerek* kullanılmıştır. *gitmek gerek* 11r1; *bulmağ gerek* 79r9; *görse gerek* 22v11

Birinci çokluk şahıs eki olan -vuz/-vüz, eserde 15 yerde geçmiştir. *varavuz* 31v4; *olavuz* 49r9; *bakışmayavuz* 55r4

Doğu Türkçesinde en çok *bol-*, *kıl-* şeklinde görülen yardımcı fiillerden, eserimizde en sık kullanılanı *ol-* yardımcı fiilidir. Söz konusu fiil eserde, 172 yerde yardımcı fiil olarak kullanılmıştır. *èt-* yardımcı fiili 149, *eyle-* 113, *kıl-* 61; *vèr-* ise yerde yardımcı fiil olarak kullanılmıştır. Bunların yanı sıra, *kal-*, *tur-*, *gel-*, *gör-* gibi yardımcı fiillerin de kullanımı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akkuş M. (2005). “Edebiyatımızda Ahi Tipi ve Esrar Dede Fütüvvetnâmesinde Ahi Tipinin Özellikleri”. Haz. M. F. Köksal, *Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu I* (2005) 15-25. Kırşehir.
- Akpınar A. (2005). “Fütüvvetin Dinî Temelleri”. Haz. M. F. Köksal, *Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu I* (2005) 43-61. Kırşehir.
- Altuner N. (1999). “Manzum Bir Fütühnâme”. *II. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri* (1999) 23-38. Kırşehir.
- Altuner N. (2005). “Süleymaniye Kütüphanesinde Yazma Üç Fütüvvetname”. Haz. M. F. Köksal, *Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu I* (2005) 79-99. Kırşehir.
- Anadol C. (2001). *Türk-İslâm Medeniyetinde Ahilik kültürü ve Fütüvvetnâmeler*. Ankara 2001.
- Arslanoğlu İ. (2005). “Fütüvvetnameler ve Bir Fütüvvetname”. Haz. M. F. Köksal, *Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu I* (2005) 101-118. Kırşehir.
- Arslanoğlu İ. (1997). *Yazarı Belli Olmayan Bir Fütüvvetnâme*. Ankara 1997.
- Ateş S. (1977). “Es-Sülemî Ebû Abdi’r- Rahman Muhammed b. el- Huseyn, ‘Kitâbu’l-Fütüvve, Tasavvufta Fütüvvet”. *Vakıflar Dergisi* (1977).
- Aydınlı O. (2011). *Abdulganî Muhammed b. Alâuddîn el-Huseynî Radavî, ‘Fütüvvetnâme-i tarikat’*. Ankara 2011.
- Ayverdi İ. (2008). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul 2008.
- Banguoğlu T. (2015). *Türkçenin Grameri*. Ankara 2015.
- Bilgin O. (1992). Şeyh Eşref b. Ahmed- Fütüvvetnâme. İstanbul 1992.
- Bozkurt F. (2006). *Buyruk*. İstanbul 2006.
- Ceylan Ö. (2005). “Fütüvvetnâme Muhtevalı Bir Manzume Şerhi”. Haz. M. F. Köksal, *Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu I* (2005) 223-247. Kırşehir.
- Cin A. (2012). *Yûsuf ve Züleyha Hikâyesi*, Akdeniz Üniversitesi Yayınları. Antalya 2012.
- Gölpınarlı A. (1953-54). “Burgazî ve Fütüvvetnâmesi”. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 15/1-4 (1953-1954) 76-153.
- Gölpınarlı A. (1955-56). “Şeyh Seyyid Gaybî Oğlu Şeyh Seyyid Hüseyin Fütüvvetnâmesi”. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 17(1955-1956) 25-155. İstanbul.
- Gölpınarlı A. (1955-56). “Fütüvvet Hakkında Bazı Notlar”. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 17 (1955-1956) 1-4.
- Gölpınarlı A. (2011). *İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı ve Kaynakları*. İstanbul 2011.
- Güler R. (1992). “*Razavî’nin Fütüvvetnâmesi*” (*Fütüvvetnâme-i Kebîr veya Miftâhü’l-Dekâyık fi Beyâni’l-Fütüvveti ve’l-Hakâyık*). Basılmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul 1992.
- Gülten S. & Yılmaz H. (2014). *Razavî- Fütüvvetnâme-i Kebîr*. İstanbul 2014.
- Kahveci İ. (2005). “Fütüvvetnâmelerin Dini Dayanakları -Çobanoğlu Fütüvvetnâmesi Özelinde-”. Haz. M. F. Köksal, *Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu II* (2005) 553-563. Kırşehir.
- Kasır H. (1993). “Türk Edebiyatında Fütüvvetnâmeler ve Esrâr Dede’nin Fütüvvetnâmesi”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1 (1993) 107-130.
- Kortantamer T. (1977). “Ahmed-i Dâ’î İle İlgili Yeni Bilgiler”. *Türkoloji Dergisi* VII (1977) 103-138.
- Köksal M. F. (2002). “Dâî”. *Türk Dünyası Edebiyatçılar Yazarlar ve Şairler Ansiklopedisi* (Cilt 2). Ankara 2002.
- Ocak A. Y. (1996). “Fütüvvetnâme”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 13) 264-265. İstanbul 1996.
- Özaydın M. (2005). “Fütüvvet ve Fütüvvet Ahlâkı”. Haz. M. F. Köksal, *Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu II* (2005) 685-712. Kırşehir.
- Özmen M. (2001). *Ahmed-i Dâ’î Divanı*. Ankara 2001.
- Sami Ş. (2015). *Kamus-ı Türkî*. İstanbul 2015.
- Sarıkaya M. S. (2002). “13.-16 Asırlardaki Anadolu’da Fütüvvetnamelere göre Dini İnanç Motifleri”.

- Ankara 2002.
- Sarıkaya M. S. (2008). *Fütüvvetnâme-i Cafer-i Sâdık*. İstanbul 2008.
- Soysaldı İ. (2005). “Fütüvvet ve Ahilik Ekseninde Günümüze Bir Bakış”. Haz. M. F. Köksal, *Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu II* (2005) 821-828. Kırşehir 2005.
- Şeker M. (2005). “Fütüvvetnâmeler ve Ahilik -Burgâzî Fütüvvetnâmesine Göre-”. Haz. M. F. Köksal, *Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu II* (2005) 837-850. Kırşehir.
- Topak M. (2016). *Ahi Dâî ve Manzum Eseri: Fütüvvetnâme-i Tarsûsî (İnceleme-Metin)*. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2016.
- Torun A. (1998). *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvetnameler*. Ankara 1998.
- Uludağ S. & Ocak A. Y. (1996). “Fütüvvet”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt 13) 259-263. İstanbul 1996.
- Yeniterzi E. (2001). “Türk Edebiyatında Manzum Fütüvvetnâmeler”. *Konya Postası-Akademik Sayfalar* 173 (2001) 115-139. Konya.
- Yıldırım I. P. (2005). “Eşref B. Ahmed’in Fütüvvetnâme’si”. Haz. M. F. Köksal, *Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu II* (2005) 1011-1021. Kırşehir.

METİN

- 1v1 ol kerîm ü ol kâdîm ü lâ-yezâl
zâ'ıl olmaz kimseye olsa zevâl
- 1v2 nitelikden 'ârî zâtıdır anıñ
zıkr olan dâ'im şıfâtıdır anıñ
- 1v3 bilineñ hîç yolu yok pâyânına
'aql-ıla kimse erişmez şanına
- 1v4 çünkü ol cümle aña perde-püş
cümle andandır kamu hem tölü boş
- 1v5 oldu zâhir birligi vaşfi ile
kimse bilmez künhini aşlı ile
- 1v6 hikmetinde kimsene kâdir degil
hîç bu fende kimsene mâhir degil
- 1v7 kuru taşdan akıdan âb-ı revân
hâr içinde bitiren hem gülsitân
- 1v8 nârı gülşen eyledi hem hârı gül
kulu sultân eyler ü sultânı kul
- 1v9 şol kasır kim görünür bu yércedir
ol felekden bunda beş yüz yıldıdır
- 1v10 êtdirir ayı işâretle dü şakķ
bil hâķîkatde êdendir anı hâķķ
- 1v11 toprak içre bitürir altun gümüş
arı bal eyler vèrir şekker kâmiş
- 1v12 ebr-i nîsânı göricek hem şadef
bir iki kâtreyle bulınca şeref
- 1v13 ka' r-ı deryâda olur dürr-i şemîn
kıymet êder hem yesâr u hem yemîn
- 1v14 hikmeti çokdır hudânıñ bî-şumâr
hâş kullar êdemez cümle şumâr
- 1v15 hayy-ı bâķi ol durur bil şeksüzün
dile alup söylemişgil şeksüzün
- 9r1 kimse bilmezdi fütüvvetnâmeyi
pes ne bilsün hırķayı vü câmeyi
- 9r2 diledim bu 'ilmi izhâr êtmege
cem' êdüp nâzîle iş'âr êtmege
- 9r3 bilmez idi her kişi 'ilm ü edeb
kılur idi tûnb u tûnbâ pes tarab

SEBEB-İ TELİF-İ KİTÂP

- 9r5 tarsüs ehli bu işe êtmîş heves
ba' zısı dâ' iye êtdiler nefes
- 9r6 bir fütüvvetnâme cem' êt dèdiler
şâh-ı merdân yolına git dèdiler
- 9r7 zîrâ hâķķ yolında bul durur fetâ
kimse bilmez hâķķ yolu andan ôte

- 9r8 hem dēdi ol enbiyālar serveri
bir ġazāda *lā fetā illā ‘alī*¹
- 9r9 ehl-i ʔarsūsıñ içinde bir ‘ aziz
nev-cuvān u aşil hem arı temiz
- 9r10 aḫi kılmış anı bir şehir bir ulu
içi ʔaşı olmış anıñla ʔolu
- 9r11 ehl-i ʔarsūs bir vücūd ol cān durur
ḫalk ma‘ den olsa ol bir kān durur
- 9r12 şehir ḫalkı bir şadef ol dürr durur
gör ki nedür sözleri hep dürr durur
- 9r13 ansız olsa maḫfiliñ hiç dadı yok
ansız olan şöḫbetiñ bünyādı yok
- 9r14 ger velime ola ger da‘ vet durur
şoḫbet ansız olsa bir miḫnet durur
- 9r15 sevmese anı ulular ger n’ola
şimdi münkād oldu ḫaşş u ‘ām aḫa
- 9v1 özi yigit sözleri şeyḫānedür
sorur ol dā’im gerek şeyḫe nedür
- 9v2 himmeti ‘alā vü çokdur ni‘meti
ni‘metinden daḫı artık himmeti
- 9v3 ḫātem-i ʔaydır zamānında bugün
ehl-i ʔarsūs hep amānında bugün
- 9v4 hem saḫāvet hem şecā‘ atdır işi
vehm eder hem heybetin gören kişi
- 9v5 heybetin gören kişi rüstem şanur
ni‘metin gören kişi ḫātem şanur
- 9v6 kıadd-ı bālāsı durur serv-i çemen
ḫaḫḫ-ı reyḫānı durur müşk-i ḫoten
- 9v7 ʔāk-ı ebrūsın gören şanur kemān
çeşm-i fettāniñ gören diler amān
- 9v8 aḫsen-i şūret görünür şūreti
şūretinden daḫı aḫsen sireti
- 9v9 yüz tıptıdır bu yola ʔalib katı
kim binüben bu yola sürer atı
- 9v10 bir naşihātdür çün étdiler ʔaleb
aḫi yolında nedir ‘ilm ü edeb
- 9v11 bildiğünçe ben de birkaç söyledim
gerçi küstāḫlıkdı likin eyledim
- 9v12 gerçi ʔoğrı söz acı gelür veli
yegrek oldır söyleye pes ḫaḫḫ yolu
- 9v13 dēyelim bildüğimizi ey aḫi
luḫf édüp kulakḫutasın sen daḫı
- 9v14 cem‘-i māl étmek degildir aḫilik
ḫırş-ıla gitmek degildir aḫilik

¹ “Ali’den başka yigit yoktur”

- 9v15 dünyaya çapmak degildir ahîlik
dînini şatmak degildir ahîlik
- BÂB-I DER-BEYÂN-I ŞEDD-NÂME
- 23r2 sâlik olanlar nice etmek gerek
ne'yleyüp nice yola gitmek gerek
- 23r3 n'eylese seccâdeye lâyıķ olur
n'eyleyicek ahîlik bâyıķ olur
- 23r4 bile erkân-ı haķıķat ne ise
vara âdâb-ı tarîķat ne ise
- 23r5 bu şerâ'it ne ise bile anı
şüpheñ olsa ķandıra ya' nî seni
- 23r6 hürde-bîn ola yolında key ulu
gördüğünü bile kim uşlu delü
- 23r7 kendüniñ ulu tevellâsı ola
ğayr-ı haķķdan hüş teberrâsı ola
- 23r8 sâlik olup kendi yol varmış ola
yol bilene özünü vemiş ola
- 23r9 î' tıķadı muhķem ola her işe
olmuş ola ehl-i şedd yigit pâşa
- 23r10 pîr elinden içmiş ola ol kişi
bu yol içre yok ola hiç teşvîşi
- 23r11 zîrâ şeddiñ aşlı var bilmek gerek
aņa göre olda şedd virmek gerek
- 23r12 bu tarîķi bilmese olur harâm
ma' nâdan ne bile çün bilmez kelâm
- 23r13 niçeler palheng-i haķıķat dediler
dahı meftül-i tarîķat dediler
- 23r14 hem sirişt-i ma' rifet dërler dahı
ba' zı şöyle şed dërler ey ahî
- 23r15 ba' zılar dërler buña hablü'l-metîn
hem dahı dërler 'ale'l-vâşli'l-yaķîn
- 23v1 niçeler dërler şırâţ-ı müstakîm
pîr elinden kuşanan olmaz saķîm
- 23v2 niçeler hâdî sürâdıķ dediler
kuşanur haķķ yola şadıķ dediler
- 23v3 dahı şeddiñ yedi şartı var biliñ
kuşanurken ol yedi şartı bulñ
- 23v4 bağlaması yedidir hem çözmese
bu yedi gerekdir anıñ cümlesi
- 23v5 biri gökden biri yılduzdan durur
biri a' zâ birisi yerden durur
- 23v6 zîrâ yedi gökdürir yıldız yedi
cümle â' zâ ne ki var düpdüz yedi
- 23v7 anı bil kim yürüdüğün yer yedi
işler işin cümlesi bir bir yedi
- 23v8 yedi bağlaya vü hem aç a yedi

- açduđıñ gele yedi kaçā yedi
 23v9 bağla ef‘āl-i zemīmeden yedi
 gelsün ef‘āl-i hamīdeden yedi
 23v10 buğlı evvel bağla rahmet saçıla
 bu sehā kapusı aña açıla
 23v11 bağla ikincide qahrını anıñ
 açıla luťfi kapusı tañrıñıñ
 23v12 bağlaya cürmi hevāsından geçe
 hem kanā‘at hem rızāsından geçe
 23v13 toklık u nefsaniden hep geçile
 bağla kim açlık riyāzet açıla
 23v14 bağlayup hem cümle halkdan
 halkı koyup haqq kapusın açasın
 23v15 bağla mā-lā-ya‘nī yē fāhiş sözi
 ma‘rifet açıla hem ma‘nā gözi
 49r1 hem bize münker nekīr étse su‘āl
 kim cevābın vërmege ola mecāl
 49r2 dilümize sen cevābı kolay ét
 ol melek qullarıña de yüri git
 49r3 yā ilāhī şavivër bizden kazā
 gör içindekiñ ola çevre fezā
 49r4 haşr içinde gösterivër ahmedi
 kolay ola dilime ahmed adı
 49r6 hem şirāt üzre şaşırma ayağım
 geçer iken zikriñ ola tayağım
 49r7 cennet içre ahmed ile hem-civār
 eyleyüvër cümle bayar u diyār
 49r8 toyla didariñ ile anda bizi
 yā ilāhī sen qabül ét bu sözi
 49r9 biz de didariñ ile şād olavuz
 dostlarıñla oynayavuz gülevüz

BĀB-I DER- BEYĀN-I TAFŞİL-İ FÜTÜVVETNĀME

- 49r11 söylegil ey tūťi-yi şekker-ğıdā
 işidenler cān u dil etsün fedā
 49r12 söylegil ey tūťi-yi şekker-nefes
 kim söziñe cān u dil eyler heves
 49r13 söylegil ey tūťi-yi şekker-şiken
 şan‘atıñdır çün yine şekker-şiken
 49r14 söylegil ey tūťi-i vaħy-i ilāh
 n’ola saña bu qafes olsa penāh
 49r15 söylegil ey ‘andelīb-i hōş nevā
 çün söziñdir dertlü cānuma devā
 49v1 söylegil gül-zāra karşı söylegil
 bu firākiñ hālini şerh eylegil
 49v2 çün seniñ hālünji bilen gül durur
 nağme-sāz olsañ bilür bülbül durur

- 49v3 söylegil ey bülbül-i 'isā- nefes
gülşen içre eylegil 'ayşa heves
- 49v4 perdeden çünkim görüdü gönca-ter
mest oluban bülbül-i şeydā-heves
- 49v5 işit imdi vëreyim gülden haber
kim ne vaqtdır bülbüle kıldı eşer
- 49v6 çünki ibrahîmi nemrüd-ı la' in
mancınık ile oda atdı hemîn
- 49v7 anıñ ile gitdi bülbül bile
anıñ için geldi bülbül dile
- 49v8 haqq te'ālā bülbüle dër ey za'if
kullarım içinde yok senden nañif
- 49v9 düşmenim şerrine uğradı halil
sen n' için geldiñ bile dëdi celil
- 49v10 dëdi bülbül yā ilāhī yalnız
dostuñı koyamadım ben toğrı söz
- 49v11 ol ne olsa ben de oluram dëdim
oda girse ben de girürem dëdim
- 49v12 tañrıya hoş geldi ol dem bu kelām
odı kıldı aña da berden² selām
- 49v13 dileğiñ ne ise benden dile dër
çünki dostım ile geldiñ bile dër
- 50r1 dëdi bülbül yā ilāhī yā kerim
biñ bir adıñ ne ise olam kelim
- 50r2 biñ bir adıñ baña öğret ey hudā
zıkr edüben olmayam gülden cüdā
- 50r3 güle karşı dā'imā zıkr eylesem
'aşık oluban seni fikr eylesem
- 50r4 sen özüñi anda göstergil baña
zârı kılpup ağlayam karşı saña
- 50r5 biñ bir adıñ vird edinem her seher
firkatimden on bir ay vërem haber
- 50r6 haqq kabül eyledi anıñ sözüni
bülbüle gösterdi gül de özini
- 50r7 biñ bir adıñ aña ta'lim eyledi
ol güle karşı ötügen söyledi
- 50r8 şimdi göricek güli bülbül öter
şanasın kim cānını oda atar
- 50r9 anıñ içündür hezār destān aña
ünin işiden kişi kalur taña
- 50r10 tañrı adın gül göricek zıkr eder
çün güli görür cemālin fikr eder
- 50r11 geldik imdi bu fütüvvet sözine
ötelim biz de fenā gül yüzine

² “Ey ateş! İbrahim'e karşı soğuk, serin ve selamet ol!” (Enbiyā Suresi, 69. ayet)

- 50r12 bu fütüvvetdir bizim gül-zârımız
ötelim biz dağı diñle zârımız
- 50r13 ben bu ‘ilmi cümle tafşil edeyim
cā-be-cā kimisini te‘vil edeyim
- 50v1 mücmel olmasun mufaşşal olsun ol
ne var ise cümle dile gelsün ol
- 50v2 bu fütüvvet ‘ilmidir ‘ilm-i temîz
her ki ‘âmil olsa ol olur ‘azîz
- 50v3 bu fütüvvet ‘ilmidir ‘ilm-i şerîf
dîni olmaz ‘âmil olanıñ za‘îf
- 50v4 bu fütüvvet ‘ilmidir ‘ilm-i kadîm
bilmez anıñ kıymetini her le’îm
- 50v5 bu fütüvvet ‘ilmidir ‘ilm-i ilâh
aņlayamaz anı her ehl-i günâh
- 50v6 bu fütüvvet ‘ilmini her kim bile
‘âmil olup anıñ ile iş kıla
- 50v7 niçeler bilmedi anıñ kadrini
her yeriñ amma gözedir şadrını
- 50v8 niçeler buña riyâlar katdılar
şallaşuban dîni arda atdılar
- 50v9 niçeler dâll oldu bunda hem muğıl
niçeler gavgâlar ile kâl u kıl
- 50v10 niçeler bâtıl iş içün yıldılar
niçeler haķķ söyleyene güldiler
- 50v11 fâniye dil vârdiler koyup haķķı
niçesi haķķı koyup oldu şaķķı
- 50v12 hîle vü fitneye düzdiler yolu
öyle mi gerekdir ey taņrı kulu
- 50v13 meskenetden bildiler bu yolu bil
yola var her kimde vardır kâl u kıl
- 51r1 bu hudâ sofrasıdır bil ey aĥî
hem ‘alî sofrası hem cömerd dağı
- 51r2 gel kerem kıl sen buña katma harâm
bu naşihat saņa yeter ve’s-selâm
- 51r3 dürlü dürlü şöhreti kıvsaņ gerek
haķķı tıutup şöhreti kıosaņ gerek
- 51r4 bu fütüvvet ‘ilmidir ‘ilm-i hayâ
anı kimi tıta vü kimi kıoya
- 51r5 var durur bu ‘ilm-i nef‘î bî-kıyâs
bî-nihâyetdir edemezler kıyâs
- 51r6 oturup tırması vü hem yemesi
söyleyicek sözi nice demesi
- 51r7 terbiyet ede aĥî hem bildüre
sâkin ede nefsinini hem öldüre
- 51r8 kime uğrasa vère evvel selâm
söyleye kim olsa luţfiyla kelâm

- 51r9 aḫî begler ḳapusına varmaya
cehd êde zâlim yüzini görmeye
- 51r10 ger zarûret olur ise varalar
toğrı söyleyüp naşîhat véreler
- 51r11 hem aḫî bu ‘ ilme çok ‘ izzet kıla
hem bu ‘ ilmi bilene hürmet kıla
- 51r12 ben bu ‘ ilmi türkîce nazm eyledim
bu fütüvvetden nice söz söyledim
- 51r13 aḫlaması vâzîḫ olsun deyüben
türkî yazdım çok ‘ ibâret ḳoyuban
- 51v1 yazayım şimden gerü bir niçe faşl
cümlesine ḫâşıl olan nedir aşl
- 51v2 anı bir bir yine tafşîl êdeyin
aḫlasunlar deyü te‘ vîl êdeyin
- 51v3 yazayım bu bâb içinde yedi bâb
her birisi bâbıḫ olsun bir kitâb
- 51v4 zirâ gördim cümle eşyâdır yedi
êdeyim bir bir beyân nedir yedi
- 51v5 aḫlar iseḫ yürüdüğüḫ yer yedi
yedi â‘ zâdır ḳamusın bezedi
- 51v6 başıḫ üzre yedi devvâre yedi
işin üzre anda seyyâre yedi
- 51v7 yedidir muşḫaf mekânıdır yedi
andaki seb‘ a’l-meşânîdir yedi
- 51v8 hafta içre gün yedidir dün yedi
ka‘ beyi eyle ḫavâf her gün yedi
- 51v9 secdeye emr olınan â‘ zâ yedi
secde ḳılmayan işi ğavġaydı
- 51v10 oruç ayında resûlu’ llâḫ dâdi
ḳadri isteḫ olsa yigirmi yedi
- 51v11 öyle olsa biz de yazdıḫ yedi bâb
eyleye ḫaḫḫ umaram kim fetḫ-i bâb
- 51v12 yâ ilâḫî eyle âsân sen bize
yazuban tâ başlayalım bu söze
- 58r1 dilümüzle biz seni yâd êdevüz
toğrı âdemler yolına gidevüz
- 58r2 eyleyesin tevbemizi sen ḳabûl
hem şefâ‘ at êde bize ol resûl
- 58r3 yâ ilâḫî umarız luḫḫîḫ hemîn
düzaḫ içre ḳala ol maḫrûm la‘ in
- BÂB-I SEVVOM DER- BEYÂN-I ḤİKÂYET-İ ŞİT NEBİ ‘ ALEYHİ SELÂM
- 58r6 bâb -ı üçinciye daḫı diḫlegil
n’eylemiş ol şîḫ nebî aḫlaġıl
- 58r7 diḫlegil kim dünyâda ol n’eylemiş
dünyâda ol ḳanḫı şan‘ at işlemiş
- 58r8 dünyâda çün evvel ol cullâḫ imiş
cümleten cullâḫlara ol şâḫ imiş

- 58r9 aḡladıḡ ḡod ḡaḡḡ te‘ ālā n’eyledi
uçmaḡ içre südi panbuḡ eyledi
- 58r10 anda incīr vèricegiz yapraḡı
oldıḡı yerde ḡaḡa ādem yaḡı
- 58r11 anda panbuḡ eyledi südi ḡodı
dünyāya çekirdegin al gel dèdi
- 58r12 anı cibrīl aldı geldi dünyāya
ekile panbuḡ ola ādem yèye
- 58r13 ekilüp yayıldı cümle dünyāda
dünyāda yayıldı bilişe yāda
- 58v1 çün egirdi anı ḡavvā anamız
bilüriz kim anamızdır yanımız
- 58v2 ḡoḡudı bèz eyledi ūit nebī
dèdi ādem ataya gey yā ebī
- 58v3 vèrdi bir tennürelık bèz ādeme
bèline baḡladı èrdi ḡōŝ deme
- 58v4 ūofra yaydı ūit ādem öḡine
sünnet oldı ūofra yaymaḡ ūoḡına
- 58v5 ger ūoralar evvelā kimdir ḡonıḡ
ūite ādem ḡondı bil taḡrı ḡanıḡ
- 58v6 kesdi etmek evvelā ūit nebī
ḡōŝ ḡoyurdu etmek ile ādemi
- 58v7 ūite ādem ḡoḡ du‘ ālar eyledi
raḡmet ètsün taḡrı dèdi söyledi
- 58v8 fūḡa ḡutunmak bile andan durur
aḡladıḡ tennüreyi ḡandan durur
- 58v9 dünyāda tennüreniḡ aūlı budur
aḡladıḡ ḡōd yapraḡıḡ aūlı nedir
- 58v10 ḡardaūından yanına kim geldise
lāzım idi ūite kim etmek kese
- 58v11 ḡoḡıduḡından vèr dèdi bir fūḡa
‘avretini setr èderdi kim ḡuta
- 58v12 kim dilerse anlarıḡla bulına
vère gömlek dünyāda ḡaḡḡ ḡulına
- 58v13 her ki ‘uryān ḡonada bunda aḡı
anlarıḡ ūaffında ḡopa ol daḡı
- 77r1 ūīr-i ḡaḡḡ idi ‘aliyyu’llāḡ idi
‘ālim idi hem veliyyu’llāḡ idi
- 77r2 ūīr- veū depren bu yolda ey aḡı
ḡōŝ fetādur deyeler saḡa daḡı
- 77r3 zü’lfıḡarı lāyı alḡıl dilüḡe
gelmeye ḡorḡudan iblis yoluḡa
- 77r4 māsivāyı lā ile ḡaḡ‘ eylegil
ḡalma anda dā’im illā söylegil
- 77r5 lāne kılsaḡ bil fenāsın ey cuvān
ḡayrı ḡaḡḡı bilesin lā dèr hemān

- 77r6 her ki illā buldı ol buldı bekā
bil ki şeksiz erdi haqqā mutlakā
- 77r7 ğayrı ile ayruq olmaz ol fetā
külli şeyle bulmaz ol dağı cezā
- 77r8 şofra yaydı şit nebī oldı ağı
şofra yay sen dağı olası ağı
- 77r9 tokıdı bēz hem yalın tonatdı ol
anıñ için oldı haqqā toğrı kul
- 77r10 sen de yalın tonadırsañ ey cuvān
vêreler yarın saña emn ü amān
- 77r11 nefsine bırakdı çün ādem şuçı
dēdi yā rabb sen ulusun ben kiçi
- 77r12 anıñ için haqq anı ‘afv eyledi
rahmet-i h‘ānıyla anı toyladı
- 77r13 êtdüđiñi sen de nefsinden bilüp
ađlayasıñ dā‘imā miskīn olup
- 77v1 sen dağı eksigiñi bil ey ağı
yarlığaya haqq çalab seni dağı
- 77v2 ađladıñ mı kim durur yēdi kişi
haqq yanında anlarıñ bitdi işi
- 77v3 dēyeyim ben anları yine saña
sen kulađıñ tutasın benden yaña
- 77v4 biri ādem biri şit biri halil
biri yūsuf kim fetā êtdi celil
- 77v5 biri yūşa‘ hem muħammed hem ‘alī
kimisi peygamber ü kimi velī
- 77v6 kimine dēndi fetā kime ağı
hem ağı idi bular hem şeyh dağı
- 77v7 ger fetā iseñ bulardur pişrev
ger ağı vü şeyh iseñ der pes birev
- 77v8 bu idi bāb içre bunları dēdik
her biriniñ hālini şerh eyledik
- 77v9 ađladıñsa sen de öyle êdesin
anlarıñ şuyınca sen de gidesin
- 77v10 bu idi bāb bunda haţm oldı hemīn
kuvvet êtdi bize rabbü‘l-ālemīn
- 77v11 bu fütüvvetnāme uş oldı tamām
yazup anı haţm kıldıq ve’s-selām

BĀB-I DER- BEYĀN-I MEŞĀYİH-NĀME VE ŞIFATHĀĀDĀBHĀ BĀB-I SĀLİK

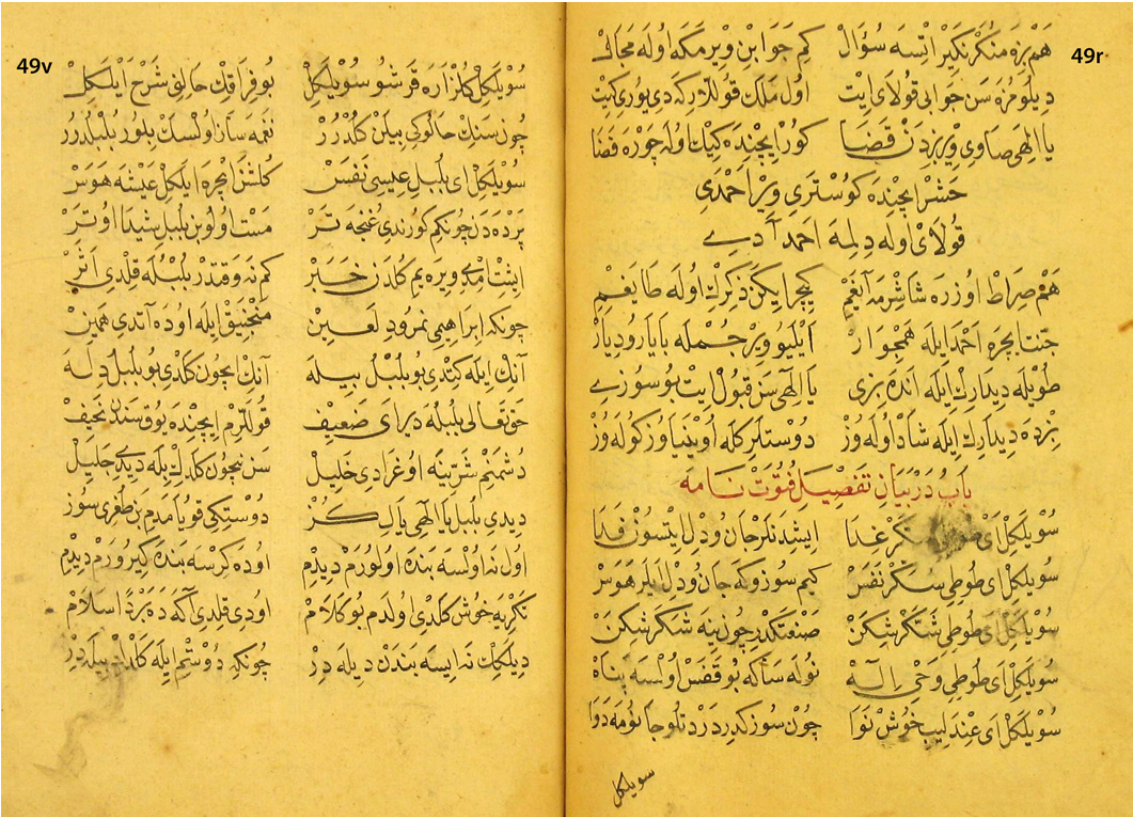
- 78r1 kani ol tālīb ki şeyh isterdi ol
mürşid olup göstereydi aña yol
- 78r2 kani ol mürşid gerek baña dēyen
gelsün imdi êdeyin kimdür uyan
- 78r3 kani ol şādık ki yolda cān vère
hānumān u māl u genc u kân vère
- 78r4 kani cān terk eyleyen cānān için
vêrmeyen cān bulmadı cānān için

- 78r5 cānımı terk eyleyen buldı anı
terk éderem cānımı déyen kanı
- 78r6 érmedi cānānına cānın seven
bulmadı maqşūdını dünyā kıovan
- 78r7 dünyā ile dīn cem‘ olmaz bilin
düşmen olan yère dōst girmez bilin
- 78r8 halk édelden berü dünyāyı hudā
sevmez anı kendüden kıldı cüdā
- 78r9 her ki dünyā sevse ol bulmaz haqı
göñlini aña véren olur şākī
- 78r10 kendüye haqı anı mağzūb eyledi
terk éden kişiyi maħbūb eyledi
- 78r11 démedi mi anı ol hayru’l-beşer
terki için bize ol vérdi haber
- 78r12 āhīret ehline hem dédi harām
sem‘ iñe érişmedi mi bu kelām
- 78r13 dünyā ehline harāmdır āhīret
çünki hayvān yémedir ol āhīret
- 78v1 her ki ehlü’llāhdır ikisi daħı
çün harām oldu vü terk ét sen daħı
- 78v2 kim ki terk étđi ise érđi haqa
bil ki şeksiz haqqa érđi mutlakā
- 78v3 her ki haqı sevgüsini kıldı kabūl
hergiz ol dünyā için olmaz melūl
- 78v4 ādemi kim evvelā halk eyledi
‘arz -ı şan‘ at édüben halk eyledi
- 78v5 karşı tutdı ādeme her şan‘ atı
kim kabūl eyleyeler ol miñneti
- 78v6 gördi ādem şan‘ atı her ne ki var
her biriniz birin eyleñ iñtiyār
- 78v7 her biri bir şan‘ atı kıldı kabūl
hiç kabūl eylemedi bir niçe kul
- 78v8 dédi haqı kim siz n’ için kılmadıñız
bunca şan‘ atdan birin almadıñız
- 78v9 dédiler kim biz seni kıldık kabūl
sen yetersin bize olmazız fuzūl
- 78v10 haqı te‘ālā dedi kim ‘izzim haqı
olmaya dünyāda sizden muttakī
- 78v11 sizden ayru olmayam ben dünyāda
benim ile kalasız dünyā gide
- 78v12 siz baña gözgü olasız göreler
size karşı mest u hayrān turalar
- 78v13 kim beni görmek diler görsün sizi
sizde göre beni hem olan gözi
- 87r1 bilmeyen şanur anı halkdan kişi
kim durur anı bilür bilen kişi

- 87r2 ھاڭڭ انیلا بیلیدور ڭایری دهیل
ھاڭڭ iledir ol داڭی ایری دهیل
- 87r3 evliyālar cümlesi münkād aña
kuṭb-ı ‘ālem oldı çünkim ad aña
- 87r4 mürşid -i kāmīl durur ol bilesin
isteyesin qanda ise bulasın
- 87r5 niçeler ölçümlığıla şeyhlerür
niçeler kendözini şeyhim şanur
- 87r6 olmaya kim sen de ölçüm olasın
‘ām olanlar yéğdir andan bilesin
- 87r7 yā ilāhī bizi ölçüm eyleme
ölçüm ile bizi de güm eyleme
- 87r8 kırtarıvér zerķ u sālūsdan bizi
kim görünmeye bize zerrāķ yüzi
- 87r9 zāhid-i pindār olandan kıılmağıl
her géce bī-zār olandan kıılmağıl
- 87r10 kendi cezbeñden bize luṭf eylegil
kıudretiñ diliyle gel dep söylegil
- 87r11 kim tesellüs étse andan bizārām
şimdi şimāsından anı sezerem
- 87r12 sen tesellüs étmeden kırtar bizi
inşa’llāh görmeye sālūs yüzi
- 87r13 ‘aşkıñ ile sen bizi kııl āşıña
zāhid-i sālūs göricek yā şinā
- 87v1 yā ilāhī ‘aşkıñ ile hem-rah ét
qandasavuz anıñ ile gümrah ét
- 87v2 ol kıılağuz ola saña varmağa
éşigüñe yüz sürüp yalvarmağa
- 87v3 n’eyler ise ‘aşkıñ eylesün bize
‘aşķ ile varıp baqavuz ol yüze
- 87v4 ‘aşkıñ ile öldürüben kııl fenā
yarın anda görmeyem renc u’ inā
- 87v5 ‘aşkıñ ile kııl mu‘ anber göñlimi
‘aşkıñ ile kııl mu‘ attar göñlimi
- 87v6 ‘aşkıñ ile cānı hāndān eylegil
kisve gitsün ‘aşķa kıurbān eylegil
- 87v7 hem hārābātına ‘aşkıñ sen yetür
külli varlıķ hem hārāb olsun yitür
- 87v8 dertlü göñlim oldı ‘aşkıñ ‘āşıkı
kim diler kim ola ‘aşkıñ fāsıkı
- 87v9 ‘aşķ elinden içmek için mey diler
kim bu meydānı bu göñlim key diler
- 87v10 yā ilāhī şunsa ‘aşkıñ bir kıadeh
içüben mest olsa cān bulsa feraħ
- 87v12 sen naşib ét bize ‘aşkıñdan şarāb
mevt erişüp bizi kıılmadın türāb

KAYNAK METİN

50v 50r

بیک بر آردک نه ایسه اولم کلیم
 ذکرا یوبن اولیم گلدن جلا
 عاشق او یوبن سنی فکر ایلسیم
 زاری قیلوبنا علم فرستوسکا
 فرقه دن اون برای ویرم خابر
 بلبله کوستردی گلدن او زونی
 اول کله فرشتا او یوبن سولیده
 صاندن کیم جانی اوده آتد
 اون ایشیدن کئی فالور طکا
 چون کل کور کور جان فکر ایدر
 اولم بزده فنا کل یوزنه
 اولم بزده اخی کله زار من
 جا کیمینی تا ویرلیدن بی

دیبلدیل ایله یا کونیم
 بیک بر آردک باکه اوکت ای خدا
 کله فرشتا ایما ذکر ایلسیم
 سن او زونی نه کوستر کل بکا
 بهل بر آردک ورد ای دیم هر مح
 حق قول ایلدی نیک سوزونی
 بیک بر آردن اکه تعلیم ایلدی
 سندی کور چک کل بلبل او تر
 آنکجه هر زار دستان اکا
 تکری دی کل کور چک ذکر ایدر
 کلده ایله کور سوزنه
 بو فو قوت هریم کل زار من
 بز بو علی جمله تفصیل یونیم

نور ارایسه جمله دیله کلسون اول
 هر که عامل اولسه اول نور عزیز
 دینی اولنر عامل اولانک ضعیف
 بلنر انک قیمتنی هر لیسیم
 اکلیمنر انی هر اهل کناه
 عامل اولوب انک ایله ایش قله
 هر برات اما کوره در صد زنی
 صالار شون دخی اده آندیلر
 نیجه لر غوغا لر اکره قال وقیل
 نیجه لر حق سولینه کلدیلر
 نیجه سی حق قوبوب اولدی شی
 اوله کیم کله ای کرمی
 بوله وارده وارده قال

رجل اولما سون فصل اولسون اول
 بو فو قوت علیدر علم تمیز
 بو فو قوت علیدر علم شریف
 بو فو قوت علیدر علم قدیم
 بو فو قوت علیدر علم آله
 بو فو قوت علیدر علم بیکه
 نیجه لر بلدی انک قدر
 نیجه لر بو کار یا کر قان دیلر
 نیجه لر رضا اولدی یونک همه مضل
 نیجه لر باطل این ایچون بلدی لر
 فانی یه دل ویردی لر قوبوب حق
 حیلله وقتنه یه دزدیلر یولی
 مسکنند بلدی لر یولی بیل

51v 51r

هم علی صفره سی هم جور مد دخی
 بو نصیحت ساکه یتر اولسلام
 حق طوبون شهرتی توسان کرانک
 آنی کیمی لوتنه و کیمی قوبیا
 بی نهایتدین من لر قیاس
 سولیبیک سوزی نیجه دیسی
 ساکن این نصیحتی هم اولدوره
 سولیکه کم اولسه لطفیله کلام
 جهنمده ظالم یوزی کورمیه
 طهری سولیبوب نصیحت ویره لیر
 هم نوب علی بیلتنه حرمت قیله
 بو فو قوت نیجه سوز سولیدم
 تریکی یا نه حق عبارت قوبوبن

بو خلا صفره سیدر بلای آشی
 کل کرم قل سن بو کا قاتمه حرام
 ذر بودر لوشهرتی توسان کرانک
 بو فو قوت علیدر علم حیا
 ولددردنوب علم نفعی بی قیاس
 اوتورب طور ماسی وهم بیسی
 تربیت این اخی مسولدوره
 کیمه او غرضه ویره اولسلام
 اخی بکلر تا پوسینه وارمیه
 کرم ضرورت اولور ایسه وارده کر
 هم اخی بو جمله جوق عزت قیله
 بز بو علی تر نیجه نظم ایلدیم
 اکلماسی واضع اولسون دیوبن

یازده نیم شهید نکیر و بر نیجه فصل
 آبی بر برینه تفصیل این برت
 یازده نیم یوبا ایچده یدی باب
 زیر اکوزدم جمله اشیادریدی
 اکثر ایسک بورود وکن بریدی
 باشک اوزره یدی وانه یدی
 یدید مصحف مکانیدریدی
 هفتنه ایچره کون دیدردون یدی
 سجده یی اهر اولبانا اعضا یدی
 اوزج ایندن رسول الله دیدی
 اوله اولسه زده یازون یدی باب
 یا الهی ایله اسان سن بره
 باب اولدور بجان اخی ویکت وشیخ وهرسه کیکت بمعنی فی

58r 58v

دیلو مزله بر سقی باد ایده وز طغری آدم لر بولنه کیده وز
ایکیه سن نوبه بری سن قبوله هم شفا عتایدیره اول رسول
یا الهی او مرز لطفک همین
دوزخ ایچره قالد اول محروم لعین
باب سوم د دنیا حکایه شیت نبی علیا السلام
باب و چچی د اخی دکله کل نیلین اول شیت نبی کافول
دکله کل کم دنیا ده اول نیلینر دنیا ده اول صفت اشلیش
دنیا ده چون اول اول حلاوه امین جمله جلا هکله اول شاه امین
اکلک لخد حق تعالی نیلده او چاق ایچره سودی پیوق ایله
اند ایچر و بر بچکر یبر اخی اولدی برده حقه آدم یاغی
اند پیوق ایله سودی خودی دنیا یه چکر کن آل کل د یدیه
انی چیریل آدی کلد دنیا یه اکل پیوق اوله آدم ییه
اکلوب یا ایله جمله دنیا ده دنیا ده یا ایله بیلیشه یاده

چون کردی ای حوا انمزر
طوقدی بیز ایلدی شیت نبی
ویر برتوره لک بر آدمه
سفره یا ایله شیت آدم اوکینه
کر صور الر اول کیمدر قوبوق
کسک اتمک اول شیت نبی
شیتنه آدم چوق د عالر ایله
فوطه طوبوق بیله اندن دوز
دنیا ده تنوره ناک اصلی بودر
قرد آشیندن یا نینه کم کلد یسه
طوقد وغیندن ویردی بر فوطه
کیم د یلر یسه انلر کله بولنه
هرکه عربان طوناده بونن اخی

بیلورز کیم امر دز یا نمر
دیک آدم آتیه کنی یا اسی
بیله بقا دی بردی خوش دمه
سنت اولک سفره یا تموصونه
شیتنه آدم قودیلن کر یطوق
خوش طوبوق اتمک ایله اخی
رحمت ایسول تکریم کسول
اکلک تنوره بی قدن دوز
اکلک خودی بر اغان صلی بند
لازم ایله شیتنه کم اتمک کسه
عود تنی ستر ایدر کم طوته
ویره کوملک دنیا ده حق قولنه
انلرک صفیده قوبیه اولداخی

77r 77v

شیر حیا ای علی الله ایدیه عالم ایله هم ووقی الله ایدیه
شیر ووش برن بولنده اخی خوش فتا درد به کرساکه دخی
دو الفصار لایب اغلر بولونه کلمه تورقون ابلین بولونه
ما سوا بی لا ایلکه قطع ایلکل قالمه اندن ایم لاسو لیکل
لا نه فلسک بل فتا شین جوان غیر حقی بیله سن لادر همان
هره الا بولدی اول بولدی بقا بلکه شکست ایزدی حقه مطلقا
غیری یله آمیز اولمز اول فتا کل شیکله بولمز اولداخی چیزا
صفه یا ایله شیت نبی اولداخی صفه یا ایله سنلداخی اولاسن اخی
طوقدی بیز هم یان طونتی اول سنده یا کن طونادر هکانی جوان
نفسنه برانندی چون دم صوچو دیک یا بر سن اولوسن بن کیمی
آنجون حق اخی عضو ایله رحمتی خوانیله اخی طولیده
ایتدو کسنده نفس کدن بیلو اخلیا سن د اتمک مسکین اولوب

سندخی کسکی بیلای اخی
اکلک کیم کیمدر ز بیدی شیتی
دیم بن انلری بیله سکا
بیری دم بری شیت بری خلیل
بیری یوشع هم محمد همد علی
کینه دندی فتا کیمه اخی
کر فتا ایسک بولردر پیشر و
بویک باب ایچره بونلاری دیک
اکلک کسه سنده اوله ایسن
بویک باب بونن ختم اولدی همین
بوفوت نامه اوش اولدی تمام
باروب اخی ختم قلدق و السلام
باب د دنیا مشایخ نامه وصفات او ادهها باب سالیق

بر لغایه حق چلب سنی دخی
حق یا ایله انلرک بیدی ایشی
سن قولان طوبوسن بدن ککا
بیری یوسف کم فتی ایتدی جلیل
کیمی پیغی پرو کیمی وک
هم اخی ایله بولر هم شیخ دخی
کر اخی و شیخ ایسک در پس برو
هر بنیک حالنی شیخ ایلک
انلرک صویجه سنده کیده سن
قوت بیدی بیره رب العالمین
بوفوت نامه اوش اولدی تمام
باروب اخی ختم قلدق و السلام
باب د دنیا مشایخ نامه وصفات او ادهها باب سالیق

78r قانی او طایفه شیخ استردی اول
 حرشدا اولوب خوشتره بیله اول
 قانی اولوب سولک باکه دین
 کلسون ایمده بن کیدر اوین
 قانی اول صادقه بود جان ویره
 خانمان و مال و کج و کان ویره
 قانی جان ترک ایلکن جانان بون
 ویرمین جان بولده جانانی چون
 جانی ترک ایلکن بولدی آنی
 ترک این رم جانی دین قنی
 ارمیکه جانانه جان سون
 بولدی قصودنی دنیا قون
 دنیا ایله دین جمع اولمن بیلک
 دشمن اولان بره دوست کیم بیلک
 خلق ایلدن برود دنیا بی خدا
 سومانی کندون قلدی جانا
 هرکه دنیا سوسه اول بو لکن حتی
 کند و بیخی آبی معضوب ایلده
 کو کلنی که ویرن اولور شتی
 ترک ایدن کینی بی محبوب ایلده
 دهردی آبی اول خیر اکتبش
 ترک ایچون بیزه اول ویردی خبر
 آخرب اهلینه هم دیگه حرام
 سعهکه ایشیدی بو کلام
 دنیا اهلینه حرام ایدر آخرب
 چونکه حیوان بیه در اول اجزات

78v هرکه اهل الله در ایدکی دخی
 بیکه ترک ایتدی ایسه ایزدی حقا
 هر که حق سو کورنی قلدی بولده
 آدمی که اول خلق ایلده
 قرینطوندی آده هر صنعتی
 کور دی آدم صنعتی هر بیکه وار
 هر بری صنعتی قلدی بولده
 دین حقی سز بچون قلدی دیکر
 دیدیکر بر سنی قلدی قیولک
 حق تعالی دیدیکر عزم حتی
 سیزدن آبرو اولیم بن دنیه ده
 سیز بکا کوز کوا اوله سز کوره کر
 کیم بی نورمک دیدیکر کورسون سیزی

ک

87r بلین صاوران خلقدن کینی
 حتی اکلله بیلده در غیردی دکل
 اولیا اکلله بی تمامد اکا
 مریشد کابلدر اول بیلده
 چچکر اولجو ملعلیه شیخسور
 اولیا ک سنن اولجوم اولکن
 یا الهی بییری اولجوم ایله
 قورری ویردق وسالوسد بیزه
 زاهد بندار اولدی قلمغیل
 کند یجد بکن بره لطف بیکر
 کرم تسلسل سندن بیز ارم
 سن تسلسل سندن قور تریمه
 عیقله کن بری قیل آشتنا

87v یا الهی عشقیکله هممه آیت
 اول بولا غوز اوله ساکه وارمعه
 نیرا ایسه عشقک ایلسون بیره
 عشقیکله اولغورون قلفنا
 عشقیکله قلمعنه کور کلم
 عشقیکله جانی خندان ایلکین
 هم خراباتنه عشقک سن بوز
 در نلو کور کیم اولک عشقک عاشق
 عشقک لیدن ایچکن ایچون می دیکر
 یا الهی صونسه عشقک بر شح
 ایچون ستا اولسجان بولسه فرخ
 سن نصیبات بیره عشقکد شراب
 موتا بریشوب بری قلدن شراب

یا الهی